Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 6 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 15 (7829). ★ Мах 3 кеп.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной харжамийн комиссешка

(ДIахододар. Доладу 30 январе, 1-чеш, 3-чеш февралe арахьнача номераш тIа).

№ 89 йолча Нойберски харжамийн округе гIолла

Ахтемиров Шамсудин Салманович, 1943 шера вавь, «Гудермесский» винзавода директор, КПСС член, Нойбера яхача юрта вахаш ва.

Насуханов Бача Алавдиевич, 1932 шера вавь, «Новогрозненский» совхоза бригадир, КПСС член, Нойбера яхача юрта вахаш ва.

Талаев Хусейн Мовлаодиевич, 1949 шера вавь, межрайонни гIишлон объединене заведующи, парте вац, Нойбера яхача юрта вахаш ва.

№ 90 йолча Ойсхарски харжамийн округе гIолла

Автурханов Рамзан Умарович, 1951 шера вавь, халкъа Iаьхьожама Гудермесски городской комитета инспектор, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Абубакаров Сайдахмат Хусаинович, 1950 шера вавь, «Октябрьнефть» НГДУ оператор, Ойсхар яхача юрта вахаш ва.

Салаев Салман Хумидович, 1954 шера вавь, НГIАССР МВД ОБХСС вон кхагIвола оперуполномоченни, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Салехов Мухадин Мусусович, 1948 шера вавь, «Нефтяник» яхача Ойсхарски клуба директор, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Чаплуев Шаид Ахметович, 1935 шера вавь, № 2 йолча Новогрозненски юкъерчу школа директор, КПСС член, Ойсхар яхача юрта вахаш ва.

№ 91 йолча Промышленни харжамийн округе гIолла

Бердукаев Магомед-Саид Магомедович, 1952 шера вавь, Iалам лорадара городской комитета председатель, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Кучиев Магомед Мерлович, 1946 шера вавь, мединструмент завода директора заместитель, парте вац, г. Гудермесе вахаш ва.

Самбулатова Нурбика Мусхаджиевна, 1949 шера йиь, Гудермесски юридически консультаци адвокат, КПСС член, г. Гудермесе яхаш я.

Суслов Сергей Яковлевич, 1952 шера вавь, агропромышленни промышленноста болхлой профсоюза Гудермесски райкома председатель, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

№ 92 йолча Школьни харжамийн округе гIолла

Боков Хьакlаьша Хьажбикар, 1935 шера вавь, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Юсупов Шамиль Тахаевич, 1941 шера вавь, «Гудермесский» треста управляющи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 93 йолча Энгель-Юртовски харжамийн округе гIолла

Османов Усман Гермсултанович, 1932 шера вавь, «Ойсунгурский» совхоза директор, КПСС член, Ойсхар яхача поселке вахаш ва.

Резниченко Виталий Ильич, 1937 шера вавь, хьалхеш латтача биохимически завода директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

МАЛГОБЕКСКИ РАЙОН

№ 94 йолча Ачалукски харжамийн округе гIолла

Арчаков Хьадийса Хьажбикар, 1942 шера вавь, № 14 йолча юкъерча школа хьехархо, парте вац, Бара-Юрта яхача юрта вахаш ва.

Картоева Iаьлий Марет, 1947 шера йиь, № 12 йолча Инаркински юкъерча школа директор, парте яц, г. Малгобеке яхаш я.

Саутиев Увайса Махьмад, 1955 шера вавь, халкъа Iаьхьожама Малгобекски городской комитета председателан заместитель, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Цыроев Идриса Муса, 1957 шера вавь, Малгобекски горбыткомбината директор, КПСС член, Юкъера Ачалукхе вахаш ва.

Яндиев ТIураша Махьмад, 1936 шера вавь, Инаркъерча № 23 йолча юкъерча школа директор, парте вац, Инаркъе вахаш ва.

№ 95 йолча Ново-Редантски харжамийн округе гIолла

Беков Макита Сергей, 1939 шера вавь, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Илиев ГIубазиски Махьмад, 1935 шера вавь, Вознесенски НПС шофер, парте вац, Новый Редант яхача юрта вахаш ва.

Кулбужева ИбраьхIима Аьсет, 1954 шера йиь № 17 йолча юкъерча школа директор, парте яц, Йоккхача Ачалкхе яхаш я.

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

ГIишлон бригадаш: проблемаш де дезараш

КХОАНЕ СИЙРДАГIА ХУРГЙОЛАШ

Шер-шера мехка кхыча регионашка договораца балхаш де дIауха вай республикера гIишлонхой цIагIа соцабара а царна эша хьалаш а тIехьара болам тIа - тIа шерлуш боагIа. Цуна тешал деш дола масала дукха да. Царех цIа... «Грозтрубопроводстрой» треста чуйоагIача № 2 йолча СМУ-с 98 квартира чуйола цIа хьалдара тIадерзадаь договор оттадаьд Албогачиев Мустафа керте латтача бригадаца. Укх деношка тха корреспондент вIашагIкхийтар М. Албогачиевца, цунга массехк хаттар а дир.

Хаттар: ХIанз дукха дувц гIишлош хьалъеча даькъе вай республике эттача халача хьалах. ДукхагIча даькъе из хьахиннад гIишлон материалаш тоъаш ца хилар бахьан долаш. Договор оттадале хьалха техкадий оаш шоай гIулакх тоссаденна организаци цу хьакъехьа малагIа таронаш йолаш я?

Жоп: Къайле яц, треста чуйоагIача цхьайолча подразделеней гIулакхаш дика доацилга. Соахка йиъалагIча квартале цар чакхдаккха дезаш дар 123 квартира чуйола цIаи Мичурина цIерагIча поселкера поликлиникеи. Цхьабакъда, из де аьттув баланзар. Эггара хьалхара бахьан — гIишлон материалаш тоъаш ца хилар. Хьалъе йолаьча гIишлонашта хIаьа дийнахьа ткъо эзар совгIа кирпишк эшар, хIаьта объекташка хьакхухьараш 10—12 эзар мара яцар. Цудухьа, болх юкъагIбувлар. Наьха алапеш лоха дар. Духхьал цунца дувзаденна гIишлонхой шиъ бригада ехар дIадахача шера.

Дале а, дIахо йолача хана цу тайпара кхоачамбоацараш ца хиларга сатувс оаха. ХIанз отталаь договор цхьан оагIорахьара администраце бехктокхами вокх оагIорахьара гIишлонхой бригадай бехктокхами къоастабеш да. Масала, тха пекхар да объект йиллача хана, а дикал йолаш а чакхъяккхар, хIаьта администраце шийна тIаэц гIишлонхой материалашца, механизмашца, техникаца Iалашбара гIулакх.

Карарча шера трестана 8.5 миллион кирпишк лургья, соахка хинначул шозза дукхагIа. Ишта къоасталаьд цемент лоаттаяра дош а. Долче, хийцца дIагIоргба тха болх.

Хаттар: Дукха ха йий хьо договорагIа уха?

Жоп: Къона волча хана денз. Тайп-тайпара бригадаш вIашагIа а ехкаш, яз балхаш лаьд Омскии Целиноградскии областашка, Подмосковье, кхыча моттигашка. Кхаь шера къахьийгал Кисловодскерча «Севкавкурортстрой» яхача тресте. Цига аз дакъалаьцад шин даьна лаьрхIа цIа, йоккха культурни комплекс хьалъеча. Укх шера а договорагIа ваха кийчлуш вар со. Цхьабакъда, КПСС обкомо яь решени яйзача, гIишлонхой бригадай слете даьча къамаьлашка ладийгIача уйла хувцаелар. ХIанз денз дIа сай республикана гIулакх де лаьохIа ва со. Гайна-ганза ишта хила дезаш а дар из.

Хаттар: ХIанз вай ювцар цу деша экономически оагIув я. Фу аргдар Iа нравственни оагIонах?

Жоп: Меттахьа даь хаттар да из. Сога хьаттача договорагIа ухаш даьхача «дIаьхача» сомашца диста йиш йоалаш дукха айпаш доахк цу гIулакхах. Царех цхьадарех дувца лов сона.

Эггара хьалха белгалдаккха деза, договорагIа ухараш дукхагIча даькъе дезалий дай болга. Уж цIагIа боацача юкъагIа цар бераш-та луш бола кхетам лаьгIлу. Цу тайпара сурташ дукха зийнад аз. ВогIа деша, бокхагIчарга ла ца дувгIа, аьрдагIа лела Iоамалу бераш. Ноаной шиш бац къаьстта кIаьнкаша. Цу тайпарча наькъа тIа берригаш боал яхац аз, хIаьта а, оалаш махиллара, цхьан гирз даьннача устагIо бIарчча Iул толхаду.

Кхыча регионашка сезонни балхаш де дIаухараштa юкъе кIезига бац хIаьтта истий кхийла нах. Дуккхача къонача кхалнаьха ираз доъдаь, кхыдола дешаш корадагIац сона гIулакх да из. ДIадолалу вIаший дегабуамаш, халахетараш делга, эхь-эздел доадеш дола хIамаш хул. Фу хургда къаман вахара цул зенегIа долаш?

Хаттар: Каст-каста хоз договорагIа бахача наха бохам баьннаб е цар шоаш законагIа доацаш хIамаш леладу яхаш. Бакъдий из?

Жоп: Къайле яц. довнаш дийна, халахетараш даь, кхыметтел нах боабаь моттигаш йолаш я. Сона сайна дукха йовз цу тайпара факташ. Царех нонагIа яраш «бичаш» лелабарца ювзаенна я. Малаш ба «бичаш»? Уж ба алкоголикаш, наркоман а ш, тайп-тайпара зуламаш дарах набахтенашка баьхна нах, алименташ текха ца ловш кога акха баьнна делараш, йовсараш. ЧхьагIарахи сискалахи шоай да-нана дохкаргдарех ба уж. Сога хаьттача, уж лелабераш а царел дикагIа бац. Цул совгIа, саг кхыча саго воацавеш санна хIама а да из.

Хаттар: ДоговорагIа ухача наха юкъе дукха кагий нах хул. Талхий цар оамал цу ший тайпарча хьалашка?

Жоп: Укхаза ший цIагIа бокхагIчарех эхь-бехк хеташ, вочох озалуш, ше вздел долаш ва оалийташ хинна зIамига саг цIаьхха хувцалу арахьа. Сабар-сатем яхар дIакъаст цох, къаракъ, гIаьле, кхыдола айпаш дIакхет. ТIаккха вайнах Iоухача моттигашка а кIезига бац аьрдагIбараш. Цудухьа, хьахул довнаш, зуламаш. Бакъдар ала деза, вай вахарцара дIадаланза даргдоацаш гIулакхаш да уж.

Хьалха, сона дагадоагIача хана, дешара чIоагIа тIакхувш бар гIалгIай кагий нах. ХIанз из безам дикка юхабаьннаб. Шоай эггара йоккхагIйола уйлаш цхьаболчар договорагIа ахарца ювзаю. Зене хIама да из.

Хаттар: ХIанз дукха дувц да-нана дийна доллаше, берий цIеношка хьалкхувча берех. Хьалха цу тайпарча заведене вайнаьха бер кхачар мохк цецбоаккхаргболаш хIама дар. МалагIа овла болаш я аьнна хет хьона из проблема?

Жоп: Аз лакхе маалара, шоай къона истийн зIамига бераши Iо а кхувсаш, «дIаьха» сомаш даха дIаух цхьабола нах. Кердача моттиге керда дезал дIаболабераш а нийслу царна юкъе. Ше йиттача мара «бекхам» бе гIертача цхьаболча кхалнахa дIатовс бераш. ДукхагIча даькъе ишта хьахул да-нана дийна доллаше а бойлахьа диса бераш.

Хаттар: МалагIа никъ ба аьнна хет хьона, уж вай къамах лета айпаш дIададахара?

Жоп: Эггара хьалха хьабе болх боацача наха из де таро хилийта еза. Дика хIама да хIанз вай республике кулгалхошта дагадехар: гIишлонхой бригадаш цIагIа совцаяр, цар новкъосталца «Фусам-2000» яха программа кхоачашъяр, соцкультбыта объекташ хьалъяр. Цу гIулакхо аьттув лургба договорагIа ахаро хьахилийта нравственни лазараш цкъарчоа кIезитде а, тIаккха цIендаь дIадаха а.

ШерагIа хьаллаца еза бIарчча дезал мехка кхыча регионашка баха а болх бе а дIаахара форма. Дукха ма йий цу тайпара моттигаш Калининградски областе, Малхбузен СибарегIе; Казахстане. Эггара дIайхагIдола дешаш хоз цигара вай мехкахой адресагIа. Мадарра аьлча, пайданедар дIачIоагIде а зене дар дIадаккха а хахьатIаэттай вайна.

Интервью яьр —
М. КАРТОЕВ.

ДIадахача шоатта дийнахьа, 3-ча февралe, городе МагIалбике, Серго Орджоникидзе цIерагIча стадионе хиллар 1919 шера 4 февралe герзаца кийчденнача гIалгIай халкъа съезде В. И. Ленина вайтача Серго Орджоникидзе предложенецIа Горски советски социалистически республика кхайкхаьда 71 шу дизара хеталь гIалгIай халкъа сход.

Сходе баьхкабар Нохч-ГIалгIай АССР Наьсарен, Малгобеке, Сунжески, кхыча районашкара, городашкара, Грознера, кхыча юртийн Кхьабаседа Хlирий АССР Пригородни районера, город Орджоникидзера нах — веррига а кхо эзар гаргга саг. Цига бар КПСС обкома, парте МагIалбика горкома, горисполкома бехкхоахаме болхлой.

Городе МагIалбике хинна гIалгIай халкъа сход

Сход хьаьр моттигерча Iадало бокъо а ена. Горски республика хьаькъайкхаьна 71 шу дизарах лаьна дола къамаьл ССР халкъа депутата, гIалгIай автономи меттаоттадара йолча оргкомитета председатела Фаргиев Ахьмада Хьамзата.

ХIанз РСФСР-е НГIАССР-ен халкъа депутаташ хоржила дика вIашагIехьдаьхьа чакхдаьккхарах дийцар гIалгIай автономи меттаоттаяра оргкомитета члена Илиев ГIубажиький Махьмада.

ГIалгIай автономи меттаоттаяра оргкомитета баьча балхах дийцар цун председателан заместитель Мальсагов Хьасана Мухьмада.

ГIалгIай «Нийсхо» яхача союза председатела Кодзоев Iийсас дийцар гIалгIай автономи меттаоттаяра союзо бена балхах.

Сходе къамаьлаш дир кхы дукхача наха а.

Сходе гIалгIай юрта Советашка гIалгIай автономи меттаоттаяра дош дувцаш сессеш е эзаш хиларах йола резолюци.

Сходах йола отчет газета тIа арайоаккхаргья.

Партии перестройкеи

Со теш хьаькъал котдаргхиларах

Тхоца къамаьл деш вола Завгаев Доку Гапурович дукха ха йоаццаш хержав парте Нохч - ГIалгIай обкома хьалхарча секретаралла. Цхьадолча даькъе шийна вIалла дагадоацаш а. Цу гIулакха тIа из вахийтара цун кандидатура оттайир организационни пленум хилалехьа хьалха республика партийни активо. Цу гIулакха тIа отта дерхIараш буцаш дикка чIоагIа къовсамаш хиннача тIехьагIа, къайлагIа кхаж а тоссаш, дукхагIбараша цун кандидатура дикагIа лаьрхIар.

ХIанз а шовзткъеи итт шу даьннадац Доку Гапуровича. Цо йистельнккхай юртбоахама институти КПСС ЦК-ара обществении Iилмай Академии, кандидатски диссертацена защита яьй. Цун карьера е сихха цунга кхаьча е атта хиннай аргдац Iа: юртара хьехархо, совхоза механик, керттера инженер, тIаккха директор хиннав из, цул тIехьагIа райисполкома председатель, совхозий республикански объединене начальник, Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министр, парте обкома отдела заведующи, секретарь, шоллагIа секретарь хиннав. «УрагIводаш» царех хIара баьккха гIа цун къахьегамца безам болаш балхах кхеташ, бакъахьара саг волаш хилар лоархIаш ба.

Къамашта юкъе латтача гIулакхий хьакъехьа оаха доладаь къамаьл цIера товнашта тIагIолла берзанча когашца дIавахар да, аьлар Доку Гапуровича, бакъда, из теркал ца деш кIалхарвала бахьан лаха а ца гIерташ, ирача проблемех шийна хетар мадарра гуччахьа хьааьлар.

— Кхо шу хьалха дийкхача дийнахьа ди тохаш санна гIетта къаман дош хIанз моллагIйола явлени санна хинна дIаэттад ала мегаргда. Iа маллара, цIера товнаш берригача мехка яьржа я. Цар бокъонца доага а ду когаш, цар бе-башха ца хеташ битац нах. Фуд укхаза дукхагIа: законаш телхадеш сталински, застоя шерашка хьахиннар е эмоцей проблемаш.

— ХIаьта мегаргдий цаI шоллагIчох дIакъоастаде? Проблемаш йолча эмоцеш а я. Хьувш долча къамний талгIеш ювл йизза цу бердашта юкъе. Цу хьакъехьа укх тIеххьарча ах бIаьшера кIезига даьдац нийса доаца хIамаш. Тахан хала да уж кегараш къестабе, хIана аьлча ишта хIама эттача кийча хургволаш цхьаккха а ваьгIавац. Партийни советски болхлоша, дуIа деш санна, чIоагIдора «халкъий доттагIал», «интернационализм», ховш а дацар, уйла е безам а бацар наха из миштад, цар из мишта дIатIаэц. Аз-м дувц къаман сакхетама эволюци, къаман психологически санна дола хIама теркал де дезаш хиларах.

Цудухьа тахан наьха кхела доал дераш безами цабезами ба. Сина уйлаша гIувттабу нах, кхоачашданза даргдоаца декхараш хала чакхдаха дезача оттаду. Цкъаза дIайоакхх къамани националистически хьашташта юкъера юкъ, хьалхьоаю къаман эгоизм, шовинистически уйла.

— Къаман проблемаш нах хьалхьебарга кхоачаяр цхьабараштa эшаш да, аьнна, хетаций хьона?

— Фу дергда хIаьта, из доацаш хургдац. Аз зув, цхьабараша гIулакхаш ду шоай халкъа хьал мадарра тоадара, вокхар леладер шоаш чIоагIбала бахьан мара дац. Шоай лоIам чакхбаккхара вай перестройка моллагIа а беркате идеяш хIалак хилийта кийча а ба уж. Бакъда, сона хетачох, форд лакъарг а бац, халкъ тувлалург а дац. Гайна е ганза хьакхетаргда. ХIаьта къаман проблемаш чоалхане хилар цхьан къаьстта болча, шоай сий даккхар дезача наьха гIулакх лерхIилга гонахьа мел дар вIалла бIарга ца гуш хилар да.

Цу тайпара, сона хетачох, нийсагIа хургда тахан партийни комитеташа алхха цхьаццаболча экстремистски уйлаш йолча нахаца къовсам лоаттабара тIа а ца ерзаеш, бIарчча хьанийцача методаш наха пропаганда яраи кхетам баларан тIаерзайича. Къаман проблема комплексни характер цу проблеме экономически, социальни, политически, культурни, исторически фактораш айхха вIаши увш хьахулаш хилара уйла а еш. Царех цхьаккха дIаякхха е теркал ца еш йита йиш яц.

— ХIаьта а, Доку Гапурович, опытаца чIоагI ца енна знанеш цкъаза пайдана а хилац, гIалаташ доаккаш а хул...

— Хаьдда дола гIулакхаш дувца волале яхн Iа, кхетаду аз. Бакъда, укхаза сога цIена оалалургда, хIанзарчоа сона деррига карагIдаьннадац, «са команда» практика, нагахьа санна ишта ала мегe, хIанзарчоа вIашагIйоллаш я. Парте обкома болхлоша, дуккхача горкомашеи райкомашеи хIанзле а битаб кабинете бeча балха сатем. Комфорт а хIанз тха кIезигагIа я: масала, парте горкома здани тхоай университета дIаеннай, хIаьта обкома хIанзарча здане дай хургба касттaлашха медикаш. Цу чу юлларгья республикански диагностически центр.

Тхоай балхах хьахур ларxIа доладеннад тхо къахьегама коллективашка долча гIулакхашка хьежжа. Духхьала а цIена а дувца доладеннад нахаца. Укх тIеххьарча шерашка алхха обкома секретараш хинна ца Iеш, кхыметтел инструктораш а хиннаб эггара хьалха дуккхача предприятешка. Цхьан къаман нах вокх къама викалашта низ беш хулга цIендаь дIадаккхар сай декхар лерхI аз.

Нахаца дийна къамаьл деш дуккхадар довз, «хьаькъал долча корташа» хьалхашка увттаду дешаш дIадоал. Масала, лораш городе дукхагIа хIанаб, хIаьта юрта кIезигагIа? Халкъаш вIашка кхохка гIертараша дувц: городе эрсий дукхагIа бах. Цудухьа цига хьал а дикагIа да нохчаштеи гIалгIаштеи долчул, яхаш. ХIаьта мадарра аьлча, бехке я къаьнара циркулярaши цхьайолча юрташка лорашта бытовой хьал хилийта безам боаца моттигера Iаьдали. Эрсий укхаза цхьаккха а гунахьа дац.

Цудухьа аз нийса лоархI дукха ха йоаццаш хиннача парте ЦК Пленума парте кулгалхой Литва коммунисташцеи къахьегамхоштцеи вIашагIкхетарах яь решени. Проблема уйла яр, из чура йовзар — из нийса никъ лахар да.

— КПСС ЦК сентябрьсии Пленуме хIанзарча хьалашкара парте къаман политика ювцаш къамаьл мадирий Iа. Къаьстта аьлча, Iа дийцар экономически стратеги кхоачашъеча кхыча тайпара гIулакхаш дииза даргдац, яхаш. Фу наIан долаш дар из?

— Сона хетачох, аз из кхоачамболлаш доашхаш дийцар; вай экономика декхарашкара сагага а ца долхаш, сагагара экономика декхарашка долхаш хила деза. ТIаккха нийса хьахургья къамашта юкъерча кердача гIулакхий юхьигаш. Масала, кхоачашъе езаш я бахача наха къахьега моттигаш хилийтара проблема. биохимически, аккумуляторни, кхыйола заводаш хьалъелга «вIаштIехьдаьккхад». Бакъда, тахан цхьанне а аргдац къаьстта уж предприятеш хIана еш я, вай социальни структураца уж мишта товш я, цар мел Iалашбергба баха нах балхаца... Юрта баха нах шоаш а бий-теш кийча вайнаьха традиционни къахьегама хийра дола балха принципиально керда тайпаш карадерзаде.

ХIаьта гой цу гIулакха вож оагIув. Хьаштдолла оагIонаш хьанийцача а: унахцIено лораелга, образовани, школайн культура учрежденейн дукхал, нах чубаха цIенош хьалделга — массанахьа а Нохч-ГIалгIайчен хьокхамаш РСФСР регионе тIехьадиса да. Из цIаьхха хинна дий? Данне а дац. Из хиннадац сталински шерашка тха халкъа хьакъехьа законаш телхадарах. Из хиннад республика ший лоIамеи отраслеви ведомствай диктатагIеи дегIайоагIаш хиларах, хIаьта цар кIезига теркалъеш хиннай края башхалонаши къам дегIаахара хьашташи.

Из ца хилийта йиш йолаш дарий, аьнна, хоаттаргда Iа. Хетаргахьа, дар. ХIанз, дIаяхача хана даь гIалаташ теркал а деш, оаха тIагIертта гIулакхаш ду республика социально - экономически дегIайоалаяра, из деш эггара хьалха оттаду сага хьашташ. Из тха хаьддача гIулакхий программа а бухсоццаш де лерхIар а хургда. Де лерхIар кхоачашдарга хьежжа дувцаргда наха республика партийни организаце балхах.

— Нагахьа санна нах хьайна хиларах дийцача, уж эггара чIоагIагIа тохабенна ба паччахьалкхен метта статусаца дувзаденна. Цу хьакъехьара хьа позици миштай?

— Сона хетаргахьа, нах хьайнаб мотт цхьаннахьа политически къовсама герз а хинна дIаэттандаь. Цудухьа дуккхабаращта деза республикашка «метта» проблемаш хьалъайелга. Бакъдар аьлча, укхаза хаттар отт. Айса белгалдоакхх аз, дуккханештa къаьстта кагирхошта наьна мотт бицлуш хилар.

ХIаьта со се чIоагIгIа тешаш ва вай йоккхача а дукха меттаьш ледеча а паччахьалкхенна ерригача территоре тIа цаI бола паччахьалкхен мотт — эрсий мотт безаш хиларах, нагахьа санна вай воай союз лоаттае гIертaш дале, отарашка гIолла къаьста хила гIерташ а доашш. Дагайохал Вавилонски гIала хьалъярах йола легенда. Наха цхьа мотт бувцача хана, цар болх бора къувса я къувсаш. ХIаьта тайп-тайпара мотт бувцача оттабича, дувцар вIаши кхетадергдолчара баьлар уж. Цигга сецад гIала хьалъелга.

Бакъда, со ванне а духьал вац республика территоре тIа эрсий метта нийсса паччахьалкхен шоллагIбола мотт — массаза а республике бахаш хьабоагIарий мотт хилийтара. Из хIара халкъа ший гIулакх да. Паччахьалкхен ши мотт хилар къаман культура дегIайоалаяра новкъа да яхаш хезад сона. Из тамаше хIама да. ХIанзалца цхьанна а канцелярски каьхато йIаьхий яьц культура. Керттера дар да ший меттала уйла е, дагардар, ший халкъа гIулакхий къаман опыт ювца хар... ХIаьта из дара, долче, уйла е а еза, ший даймохк дукха безаш хила а веза. Из хьалхха цхьа мотт бувцарах доалаш дац. Къаман деша хьакъехьарча КПСС платформас из проблема кхоачашъяра нийса никъ луш санна хет сона.

Со цецвоаккхаш да «ды хохкаш санна» сиха мотт Iомалургба аьнна хетилга: ультимативни дIадехараш укхаза доагIаш дац. Вахар-м да, кхыметтел эггара цIенхаштта долча указа а могаргдац из кIалдита. Сай республика опыто тешавир со. Масала, тхацига ерригача школашка хьеха доладаьд нохчийн гIалгIайн метташ. Бакъда, хьежача гучадаьлар метташ Iомадеча хIанз укх сахьате кIезига пайда боалаш хилар. Цхьан программагIа а цхьан учебникаш тIара а дешаш мадий эрсий, нохчий, гIалгIай, эрмалой, гIумкий, кхыча къамий бераш. ХIаьта, доагIаш мадий, дифференцированни гIулакх де деза. Сага къаман башхалонаш теркалъяь дола учебникаш эш. Лоацца аьлча, оаха бIаьхха а хадданза а болх бергбола никъ лаьцаб. Шин метта проблемай хьакъехьара лаьрххIа йола центр йиллай, массаза а дахаш хьадоагIача къамий метташ Iомадара курсаш я болх беш, кийчъеш я пособеш, разговорникаш...

— Газет дешараш шекбоах къам тоIадеш хиларах массанахьа а дувцача хабараша. Дувцаш да цхьанне цхьаннена цхьа хIама дизза дIаденнадац, цхьанне чотагIа цаI дикача моттиге нийсвеннав яхаш...

— Хьалха дIаяхача хана а дукха ха йоаццаш а нийсденна нийсхо йоаца хIамаш дIадаьха хила деза. Масала, дукха дийцар Советски яхача юрта цIи хувца еза яхаш. Нах гIертар цу юрта бокъонца ший хинна йола Шатой яха цIи меттаоттае. Цун уйла а яь, наха ловр дир. Из бахьан долаш Советски Iаьдала низ бехар хIаьта? Банне а боханзар. Сона хетачогIа, городийн юртийн хьалха шоай хинна цIераш майрра юхаметтаоттае еза, из халкъа лезаш хилча. Зене дий из? Да. ХIаьта цу гIулакха юкъе хIана озац къахьегама коллективайн бахача наьхен шоай средстваш? Сона хетаргахьа, уж раьза хургба.

Бакъда, сона укхаза дагадоаллар кхыдар да. ДIаяхача хана хинна во хIамаш дIадоахаш, цхьабараша демократен цхьатарра бокъо хиларен хIаьта ишта халкъаша вIаши лархIареи паргIатта дегIаахарен лостаме а доацаш, къаман эгоизма оагIонгахьа леста керда гIалаташ ду. Цхьабараштa хьалха даьннача халахетаро таханара ди а юхасецаду. Бакъда, водар дагадалларах хIанзалца цхьаннена а беркат даьнна моттиг яц. Цох доала зулам дукхаза а дайнад вайна. Цунгара цхьа гIа баккха мара безац массе а тайпара доттагIал, дог цIена, дикача дагара хилар дохадеча къамашта юкъерча моастагIала цIера ала баларга кхача.

— Шунцига бий цIий мохкадергхилара, хIаьта наьха дегагIози тешаши дIабаргхилара кхерам?

— Кхерам-м бац, хIаьта а цIенхаштта шекволкхаш хIама-м да. Шоана а махой низкъала моттигаш йолга. Теша безам ба-кх къаман экстремизмана наьха хьаькъал тувладе, нравственнии исторически структураш йохае могаргдоацаш хиларах.

Са из тешам ба наьха беркатерча хьаькъала кIийлен тIа. Бакъдар «эхь а ца хеташ» чакхдаллалца дувца вай дерригаш а Iомалург хилар тIа а. Цхьайола эпизодаш — из деррига бакъдар дац. Вай тешама доаладе гIерта из истори ше дерригача бахьаний вIаши болча бувзаме Iилма наькъаца кIоаргга тахка дезаш да. Ца хиннар нийса ца довза тарлургда. ТIаккха гаьна вохалургвий хьо дIахьалхашка, юха тIехьашка а хьежаш?

Цудухьа парте обком гIерт къам алхха ший тайпарен дизза ше мадаррен хиларах дола къамаьл къаман эгоизма тIара машар безара къахетара, экологически кхетама оагIонгахьа дерзаде, халкъ ше дикагIа тоадаларга даккха. Цудухьа лакхду оаха бокххийча наьхен ветеранийн советий сий, Iомалу бскъонца царца цхьана къахьега. Къамашта юкъера кхохкам дIабаккхара дина керте латтарашцара а формальни йоацача тайп-тайпарча объединенешцара а бувзамаш хилийта гIерт. Кадраш вIашагIтохара дола тхоай гIулакхаш «эргадаьхад». Къаьсттача къаман викалашта кхайкадаь а доацаш тIачIоагIдаь гIулакхаш ца хилийта лаьрхIад оаха хIанз.

— ХIаьта а, Доку Гапурович, вай къамаьл чакхдаккха безам бар доттагIалах долча дешаца. Хоалуш дийтеш из тахан республика халкъашта юкъе?

— Бакъдар аьлча «дахачара дохадаь кхычахьа дIадахийтара» лазари бален бицбеннабац. Ишта дицденнадац цу халача хьал тIа долча хана эрсаша, украинцаша, казахаша, киргизаша, кхы дуккхачар даь новкъостал а. Сона хов из диъ шу даьнна кIаьнк волча хана. Карагандински областа ара нийсвеннача хана сайна тIакхаьчачогIа а. Паччахьа хиннача ханах аьлча, цох нийса аьннад тха лоалэхочо Расул Гамзатова: «Кавказ карайнгар Пушкински Русе». Дуккха долча хиннача бакъдараца тешал ду цу хана а тайп-тайпарча къамех болча наха доттагIал леладаь хилара. Масала, моллагIча а ханашка кIалха дахача къамашка кхоачашхиннай дикагIболча эрсий наьха дог цIенал, беркат.

ШозлагIа хьалхадоаккхаш хила а мег аз, хIаьта а цхьа цхьалха уйла дагайохийта безам ба са: дIадахачун вай де хIама дац, хIаьта хургдар вайх тийша да, моллагIча къамах вале а, сага долча берката перестроечни процессаш вайна тIаерзае харах тийша.

Беседа яьй
А. ГРАЧЕВА,
А. ШИНКИНА.
(Укх шера 3 февралера «Правда» газета)

Депутаталла кандидатех

Со хорже...

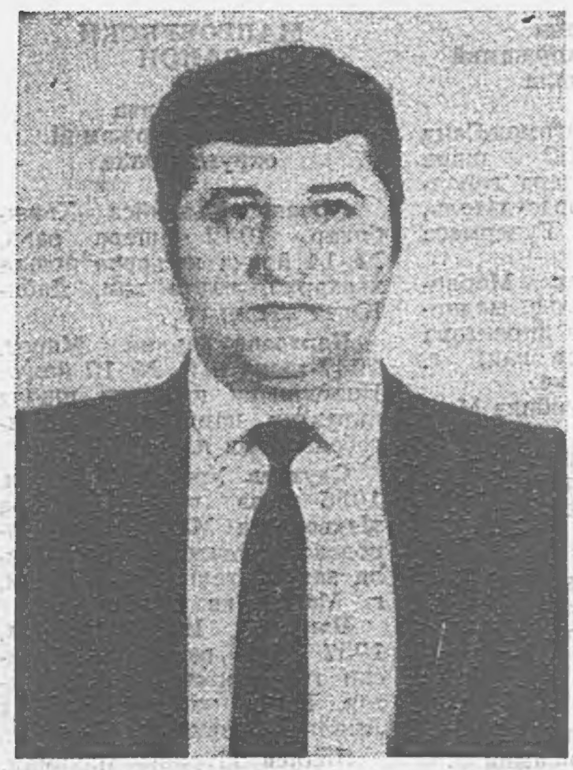

1957 шера Павлодарски областа Шербактынски районе Шербанты яхача юрта ваьв Цороев Муса, ХIаьта 1961 шера юкъерча Ачалкхе баха хьабоагIа уж. Укхаза итт класс чакх а яьккхе Советски эскаре гIулакх де вода. Цигара цIавеча Наьсарера юртбоахама техникум чакх а яьккхе, совхозе агроном волаш болх бу Мусас. Укхвава болх бешшехь Горски юртбоахама институте заочни деша отт. ХIаьта из тIехдика а дийше чакх а йоакхх.

Кхо шу да Мусас МагIалбике горбыткомбината директор волаш болх бу. Дукхха дика гIулакхаш карагIдаьннад цунна. Массаза а ший планах лоархIа ца еш хьаенача комбината, цхьа шу дIадахнйтадац планаш кхоачаш ца еш. Масала, хьалхарча шера планаш тIехкхоачашъярах коллектив белгальяьнкхар сийлен грамотаца. ХIаьта 1988 шера нийсбетта планаш толаме кхоачашъяра районе кхоалагIа моттиг а луш, города Сийлен доска тIа яьнккар из. Иштта пайда беш чакхдаьккхар комбината болхлоша дIадаха шу а. ХIаьта, хIана комбината ерригa подразделенеш прогрессивни формах болх беш я.

Халкъа депутаталла кандидаташ увттабеча хана наха дагавехар моллагIдале а ше де венар цIенхаштта чакхдоаккхаш, моллагIа проблемаш, халонаш хьалхашка эттача, кхоачамбоацараш нийсделча, уж дешаш демократически хьалашка къестаде ховш вола саг. ЦаI санна массаварг раьза болаш могайир цар Цороева кандидатура.

— Нагахьа санна депутаталла со хорже, — йоах М. Цороева, — наьха сайх бенна тешам боа ца беш, цар хьашташ дизза кхоачашде хьожаргва со. МагIалбика района цхьайолча юрташка яц радио, газ, хий, культура цIенош, банеш, телефонни бувзам.

МагIалбике дукха ба боккхий дезалаш. Истий кхийлача, даь коара дIабаха безаш хул къонгаш. ДIабаха моттиг яц. Цудухьа, депутаталла хорже, цо лаьрхIад цхьабараш квартирашца Iалашбе, иштта дезачун шоаш цIенош хьалдергдолаш лаьттан участкаш, гIишлон материалаш хилийта.

— Геттара во да районе наькъаш, — йоах Мусас, — асфальт а булаш уж тоадайта хьожаргва со.

Тха шинне къамаьл чакхдоаллаш цо аьлар:

— Нагахьа санна со Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутаталла хорже, цхьаккха хIама къайла ца кхухьаш, дар долчча тайпара дувца а наьха хьашташ дизза кхоачашде а хьожаргва со.

Ч. МАГОМЕДОВ.

Наьха тешам беннар

Массехк бутт хьалха материал кийчъе вахийтар со «Автоспецоборудоване» яхача опытно - экспериментальни заводе. Цига № 6 йолча сборочни цехе вайзар сона Яценко Александр Дмитриевич.

— Аз кулгалду бригада халкъа эша товараш хьадеш я, — аьлар цо. — ДуккхагIча даькъе оаха аракец спортивни инвентарь. Вай республике меттел кхыча моттигашка а чIоагIа хоатташ а дика лоархIаш а я из.

МалагIча кхыча зIамигача сага яр санна я Яценко биографи: школа, эскаре гIулакх дар, мехкдаьтта техникум, болх. Керттердар — цхьаннахьа а атта моттиг лийхаяц цо, халагIдар шийна хьатIаэца гIийртав. Цудухьа сий даьннад цун коллективе, цудухьа тешал ду цун новкъостаща, кулгалхоша.

РСФСР халкъа депутаталла кандидат из оттавеча хана завода ерригача коллективо цун кандидатура хьаллаьцар. Къаьстта тешам бенна дувц шоай кулгалхочох слесараша А. Маслова, Ю. Канаткина, М. Алаудинова, кхычар. Цар белгалйоах Александр Дмитриевича дикагIйола оамалаш: нахаца Iимерза хилар, ший бехктокхам кхетабар, завода общественни вахаре хьинаре дакъа лацар.

Хье депутаталла хорже, малагIча принципаш тIа латта лаьрхIа ва хьо? — хьаттар аз Александр Дмитриевичага.

— Эггара чIоагIагIа сона дагадоаллар РСФСР экономически даькъе сихха дегIайоалаелга да. — жоп делар Яценкос. — Кхычарна новкъостал де а ший халкъаш иразе дахийта а таронаш йолаш хила еза из. Бизза пайда эца беза лаьттан ганзех, Iалама беркатах. Нохч-ГIалгIайче Российски Федераце цхьа дакъа да, ховш да, мел тIехьайнсай вай республика экономически, социальни даькъе. Цу тайпара хьал махулла сихагIа дIадаккха деза.

— Депутаталла кандидаташ оттабаьрашта юкъе кIезига ба мугIарера болхлой, колхозхой. Цу хьакъехьа фу аргдар Iа?

— Из чоалхане хаттар да. Цхьабакъда, сайна хетар аргда аз. Цкъа-дале, дIаяхача ханашка хиннача хоржамашка мугIарера болхлойи колхозхойи дукха бар. Бале а, сессеш йолча хана зале тхьайса багIари кулгаш хьальийдари мара цар деш хIама дацар. ШозлагIа-дале, дукхагIбола цу ханара депутаташ хьакимашта ловраш, лакхе латтачарна духьала чIинкъ доаккхаргдоацараш, шоай инициатива йоацаш хулар. ХIанз цу тайпара «комараш» дIаьннай. Из дика гуш дар СССР халкъа депутатий Съездий заседанешка хьежача, цига даьча къамаьлашка ладийгIача. Цудухьа аз ях: лоархIаме дац РСФСР эггара лакхерча Iаьдала органе мугIарера болхлойи колхозхойи дукха е кIезига хилар, лоархIаме да болаш болчар перестройкана тIехьа тIатеIIа болх бар, республика дегIайоалаергйола наькъаш лахар, харжархой дехараш дизза кхоачашдар. Из мара кхы никъ бац.

Александр Дмитриевича бIубенна дувц, Нохч-ГIалгIайчен Iалам лорадара тIехьа къовсам лоаттабе ше лаьрхIа хиларах. Дукха кхоачамбоацараш да наьха унахцIено лораеча, керда гIишлош хьалъеча, наькъаш тоадеча, Iалама ресурсех пайда ацача. Цу хьакъехьа а хаьдда уйлаш йолаш ва кандидат.

— Цхьаккха дича тесса дита йиш яц Iилма-технически прогресс дегIайоалаяра дош, — йоах Александр Дмитриевича. — Хьажал, тха заводерча хьалашка. Итташ-итташ шераш хьалха шоаш хиннараш да уж. Мишта машар бе йиш я цу тайпарча гIулакхаца? Хьалха санна дукхагIдола балхаш кулгашца деш да. Цу хьакъехьа хьинаре болх бе беза хургболча депутаташа.

— Дукха халонаш Iайнай къамий дош къоастадеча. Цох лаьца фу хет хьона? — хьаьттар аз Яценкога.

КIоаргдалийта йиш яц Азербайджане, Армене, цхьайолча кхыча республикашка этта нийрча хьал, — аьлар Александр Дмитриевича. — Дика вежарийи лоалохойи санна баха беза советски нах. Фуд вай къувса? Цхьа кхел, цхьа халонаш, цхьа дегагIоз йолаш хьадаьхкад вай дукхача шерашка.

МугIарера къахьегамхо мара веце а, кIоарга кхетаду Яценкос мехка этта хьал. Из дIадаккхара кхотадала деза дерригa хьалкъаш, берригa нах. ТIаккха мара эшалургьяц халонаш.

Яценко харжа оттаваьча № 881 йолча Ленински территориальни хоржамий округе гIолла чакхвоалаш кхы а 16 саг ва. Царна юкъе кIезига бац кулгалхой, Iилман болхлой, специалисташ. Тахан хала да царех котваргволчун цIи яккха. ХIаьта а ала лов: Яценко Александр Дмитриевича тIехьа кхаж тессар гIалат варгвац.

М. ЭРЗИЕВ.

Са керттера никъ

Шоана сурта тIа гуш вола РСФСР халкъа депутаталла кандидат Наьсарерча Экажкъонгий - Юртара Костоев Абукара Хьажмурд бIаргавайча, сона дагадох цунца дувзаденна ткъаьх шу хьалха хинна хIама.

...«Экажевский» совхоза ферма геттара кIалйиса ха яр из. Хьакхингаш къайлайоахача кхола, кхыбараш санна, йоккхий кирзови иккаш а ювхаш бахьа хьекхаш воаллача цхьан зIамнгача сагага хьаттар аз:

— Ферма заведующи мичав шун?

— Со ва-кх, — аьлар цо, пхьеш хьакха юхь тIара хьацар дIа а даьккха.

Иштта вайзар сона хIаьтта юртбоахама институт яьккха воаллаше укх совхозе хьахьожаваь хинна зоотехник Костоев Хьажмурд.

Студента гIанда тIара гIаьтта воагIа, книжнаш тIара дар мара хIама хац, ала йиш йоацарех а вар ферме вена керда заведующи. ХIана аьлча, Костроме ше заочно дешаш волча хана цахаддаш вувзавенна хилар из щий специальностех болча практически балхаца. Цига ше волчча цхьан совхоза ферма заведующи волаш, цул тIехьагIа керттера зоотехник волаш дукха болх бир цо. ТIаккха институт яьккхачул тIехьагIа Ростовски областе цхьан колхоза керттера зоотехник волаш болх бир. Цига а къаьстанзар Хьажмурд ше чIоагIа тIера волча дешарах. Кубански юртбоахама институте цхьан шера дешаш йола экономически факультет яьккхар цо. Цул тIехьагIа шин-кхаь шера вай республика «Госплемобъединене» лакхагIа волча зоотехникалла болх а баь, вай лакхехьа йийцача шоай юртарча ферме вера. Из хьалъяьккхачул тIехьагIа дукха болх бир цо цига керттера зоотехник волаш. ХIаьта хIанз 1985 шера денз ше цу совхозе беш бола къахьегамен алапеи экономиста болх беш ва. Вешта аьлча, экономика юкъ-моттиг я цо доалдер. «Алапи тIера даьккхад тхона. хIаьта баьча балхах доагIар хьалац», — яхаш цу совхозера лакхехьарча инстанцешка хьалха ухаш хинна жалобаш сайцай, из цу балха вечахьа. Приписнай овла а хаьдаб. Тешшаме ала йиш я. цу совхоза тахан айденнача хьала кIала дог а лазаш белаж лоаттаечарех из ва аьнна. ХIаьта района кхыча боахамашка диллача цу совхоза экономически хьал во доацилга ховш ма дий районе а республике а.

ДIахо, ший коммуниста декхар цо кхоачашдарца а саг вац, ер гIалат доал цох, аьнна цунна цIелг тIахьокха йиш йолаш. Из никъ а цIена лелабу цо. Шоай совхозе экономически знанеш наха дIайовзийтара эггара сутарагIа болча пропагандистех вз Хьажмурд. Мела йитац ше председатель вола юрта Совета массазарча комиссе моттиг а.

ХIанз, Российски правительстве халкъа викал хила аьнна ше харжа оттаваьча деношка чIоагIа уйла ю Хьажмурда: малагIча наькъаца, малагIча хьаькъалца - нигатаца, чIоагIалонца чакхбоаккхаргбар - хьох аз из наьха тешам, нагахьа санна сайна из хьатIабилла моттиг нийслой, яхаш. Ший программа тIа, цо белгалдаьча дешашта юкъе керттера моттиг дIалоац сталинско - бериевски къизача режнмо, къаьстта зIамигача къамашка а яхьаш, дерригача советски халкъага ена гIелал йолчча тайпара гучаяккхаро а, хIаьта КПСС къамашта юкъерча гIулакхашта хетаьнча платформа тIа белгалдаьккхача тайпара, цхьаккха бехк боацаш, репрессивни Iазапа чарха кIалйихьа хинна гIалгIай къаман территориальни а, политически а, юридически а бокъонаш 1934 шу хьатIакхаччалца шоаш хиннача тайпара юхаметтаоттаяро а.

Цох хетта я шоллагIа пункт а: вай регионе дахаш долча тайп-тайпарча къамашта а царех болча наха а юкъера доттагIал, бувзам, М. С. Горбачева цахаддаш хьалхадоаххача тайпара, лораяр, экстремистки гIулакхашца вай советски интернационализма чIоагIал мелъе гIертарашца къовсам лоаттабар.

ГIалгIай къаман автономи хьоайнча, сталински репрессивни ханашка гIалгIай мехках дIакъоаостаьвча цу моттигашка баха хайшача наьха цигара дIабаха безаргба, яхаш юкъ-юкъе хозача хабарех фу аргдар Iа? — хетт аз Хьажмурдага.

— Са дего а сино а хьатIаэцац цу тайпара йоахараш. Сона хеташ, ший къам лоархIаш вола хIара гIалгIа а ва из уйла йолаш. Вайнаьха оамалца дац кхыча къамех болча нахагахьа букъ берзабеш. ДIатахка, дIахатта вай оамал гоьзача кхыча къамех болча бакъдар аргдолча историкашка, нахага. Сона эггара вогIа хетар да, моллагIча багара цу хьакъехьа дола йоахар арадувла а, из хьал а лувцаш (шоашта ховш дале а ца ховш дале а, из шоай дега новкъахиларца дувце а е цхьаьцца хIама лаьрхIа дувце а) наха юкъе кхахьар. Политически а дунен а сакхетам болча наха-м хьахезача а теркал дицар уж къамаьлаш. Эггара мецагIча, хьогагIча, къегIча замашка а даьхад вай-м воай лоалахошца дIа-хьа вIашагI а нийна. ХIанз а дах. Из дац вай къамо лехар. Iаьдалгара мискалца вай хьаехар — В. И. Ленина ханашка хинна а хIаьта тахан М. С. Горбачева хьалхленца юхадIайолаенна а къамашта юкъера нийсхо я, — аьлар кандидата цу деша хетадаь ший къамаьл чакхдоалаш.

Дикка моттиг дIалоац цун программа тIа республике а районе а сагогга кхоачашдинза даргдоацача социально-экономически, культура боарам айбарца дувзаденнача дешаша а. Цу юкъе ба бюрократизмаца, кхааш ийдарца, коррупцеца, мафеца, районе яьржача наркоманеца, кадрови политика телхаярца, кхыча дуккхача сийдоацача гIулакхашца латтабе беза къовсам.

Фу аргда аз? ХIанзалца Iайха хьабеннача тайпара хьай цIена никъ дIахо баьха ка яйла хьа, Хьажмурд, хье депутат хорже а, нагахьа санна кхел хинна, ца хоржаш вусе а. Нах теш хьох.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

Долахк - Юртарча юртсовета председателалла Акиев Мурада болх бу ах шу совгIа ха мара яц. Бакъда, хуьцамаш хиннилга эе йиш йолаш да моллагIчо а.

Асфальт биллаб юрта юкъе гIолла чакхбоалача наькъа тIа, жагI тесса тоаяьй хьалха хоттех йиза хинна улицаш. ДукхагIа ба газ дIакхаьчараш.

— Юртсовета болх тоалуш латт, — йоах укх юрта вахаш волча М. Долгнева. — Бакъда, дукха да де дезараш. Тха юрта берий беш яц, кагирхошта салаIа, сакъерда моттиг яц. МоллагIча лоадам боацача гIулакха Назране а БуротIа а ваха везаш хул.

Юрта проблемаш

Фу де лаьрхIад уж хьалаш бокъонца тоадара эггара хьалха? Из хаттар доашхаш дIадоладир М. Акиева ший къамаьл.

— Юрташка социальни хьашташ леpттIа кхоачаш ца дара керттера цхьа бахьан да.

Юрта къахьега моттиг яц, кагирхошта. Ахнел совгIа тха юртара кагий нах бIаьсти яьлча кхычахьа дIаух. Мехкарий — цхьабараш Назране трикотажни фабрике ба, бакъда, дукхагIбараш цIагIа багIа. Иштта хIама ца деш дукха кхы а нах ба юрта: бераш дола истий, гаьна дIабаха вIаштIехьа доацараш, школа яьккха эскаре баха ха тIакхоачаш йоагIа кегий нах. Вешта аьлча, аттагIа да шоаш бахача моттиге къахьегаш бола нах дагарбе.

Ши фермеи хьайбаш леладу цхьа комплекси я тха юрта Совета територе тIа. Берригаш дIалаьрхIача 110—120 саг мара хургвац цига къахьегаш. Массехк кхалсаг къахьегаш йола цхьа зIамига ателье а я тха юрта. Кхыбараш шоашта товр де бисаб. Сона хетачох, юрта моллагIа предприяти хьайийллача къахьегама ресурсаш кораергъяр тхона. Хетаргахьа къахьега ха а таро а йолаш 500 гаргга саг хургвар тха юрта.

— Мурад, хIанз укх юрта къахьегаш болчар хьашташ кхоачашде таро яц-кх? Фу хургда кхычахьа дIаухараш а...

— Аз кхетадир хьа хаттар. Уж а цIагIа бисача фу хургда ях-кх Iа? Кхы а халагIа хургда. Бакъда, парте а пачхьалкхен а тIеххьара соцамаш къаьстта социальни дешашта теркам тIабохнйташ да. Тха юрта а бе белабеинаб из лоархIаме болх. Дукха гайна яле а кастта хьаелларгIолаш я берий беш. Ши шу хиллал ха из гIишло хьалъяь ца йоала. ЧIоагIа ловра сона хIанз мукъа шоай дош гIишлонхоша кхоачашдар.

Иштта карагIдаьннад хьайбаш леладеча комплексе дIайха хий, болхлошта чуIе моттиг цIе уголок вIаштIехьъяккха.

М. Акиевс яххача тайпара, цхьайсла объекташ геттара «йIаьхъеннай». Из цо ювцаш йсла берий беш а массехказа йийцай прессас, къаьстта «Сердало» газетас.

Ишта а вахар хала долча наха низкъало да берий беш ца хилча, лувча, корта тасса БуротIа ваха везаш хилча. Из лоадам боацар мукъагIа хилийта мегаргдар укхаза.

Ж. БОГАТЫРЕВ.

КХАЙКАРАЛ

ВЕЖАРИЙ! ТХОАШКАРА А ХАЛКЪА ЦIЕРАГIА А КХАЙК ТХО ШУГА!

Вай къамий — казахий, нохчий, гIалгIай кхел эггара безагIчен чIоагIагIчен бувззамашца вIашагIхеттай историс. Уж да вежарийла, доттагIала, Сталина бокъо йоацача замалахь хинна халонаш а Iоажал а цхьана лоаш хилара бувзамаш. Халача шерашка, дай а даь-дай а баьхача лаьттах шо даьхача хана хайра шоана, цхьана бала озар а цхьа маькха чIегилг екъар а фуд. Атта тхона а дацар цу хана, цхьабакъда, вай цхьана лорадир адамий а воай къамий а сий. Кхела хьалхашка майрра ала йиш йолаш да вай — цхьаннена маганзар вай къоастаде, вIаши эгийта, цудухьа вай халкъаш, вай лаьттен культурен хьалха санна низ болаш бIаргаго ираз кхаьчад вайга тахан.

Амма, вайна яь човнаш сов кIоарга я, цудухьа вай иразага бодача новкъа долхаш, дегIадоагIаш дIахо а вIаши новкъостал де деза вай. Шоай мохк юхатоабе, сомий башамаш кхее, бераш кхеде дезаш да шо, хIаьта тхо тхоай казахий арен унахцIено юхаметтаоттае езаш да. Шоана дика ховш да, ухх шовзткъа шера Казахстане ядерни герз тохкаш долга. Хий, фе, лаьтта дохьажаца толхадаьд, бIарча форд дIабаьннаб карта тIера, хоададаьд меттен культурен оалаш. Керда эттача цу халонашта цхьана мара юлургьяц вайна духьало.

Тхо долча, Казахстане, биззача патриотий низаца «Вайнах» яха Нохч-ГIалгIай культурни центр кхеллай хIанз. Цун декхар да шун халкъа йIаьхийча культуран тIехьале юхаметтаоттаяр, Казахстанах шоллагIа даьхе хиннача цун вежарий сий дар, цар вахаре, культура, кхыйола проблемаш къоастае новкъостал дар. Вай массане деза декхар да «Вайнах» яхача Нохч-ГIалгIай культурни центра мел эша ахча гулдар. Вай воаш, алхха халкъ, ший лаьттан хIара воI мара вац ший культурана гIо де могаргдолаш. Культура ца хиячa халкъ а дац. Оаха, Казахстана интеллигенцес, тIахьех шо «Вайнах» яхача Нохч-ГIалгIай культурни центре фонде, Алма-Атерча Жилсоцбанка областной управлене 1700487 расчетни счете (код: 618016) ахча хьожаде, оаха Казахстане, «Невада-Семипалатинск» яхача антиядерни болама фонде хьожадаьчча тайпара.

Хоза а хеташ, шуга хоам бу оаха, «Вайнах» яхача Нохч-ГIалгIай культурни центра президент Дадаев ХIарон тха халкъо Казахски ССР халкъа депутаталла кандидат оттаваь хиларах.

Тхо теш, тха кхайкарал шун дег чу дужаргхиларах, хIана аьлча, Вошас яхар Вошас кхетадеш санна, вIаши дуьцар дика кхетадеш хьадоагIа вай дукхача хана денз!

Олжас СУЛЕЙМЕНОВ,

СССР халкъа депутат, Казахстана йоазонхой Союза Правлене хьалхара секретарь.

Асанали АШИМОВ,

СССР халкъа артист, СССР Пачхаьалкхен премей лауреат, кинон театрен актер.

«Нийсхо»

1988 шу. Ахка. Демократе хьалхара керда фо гIийло дола ха яр из. Нах политически кхерамах мукъабаланза а бар, дегаех баь ша башанза а бар. Дега чу кхоаба уйла цаI яр наьха, дIаоалар цхьаькха дар, Iаьдалах кхераш.

Цу ханна массехк саг вIашагIкхийтар ГIалгIай йоакхон уйла е дагахь. Ворх саг вар уж: Хамхоев Дауд, Хамчиев Султан, Фаргиев Хьамзат, Кодзоев Iийса (Аьюба воI), Кодзоев Iийса (Элбазара воI), Медов Йоакъуб, Хамчиев Мувса.

Цар шоай тоабах цIи тиллар «Нийсхо» аьнна. Болалуше а керттера ши хIама белгалдир шоаш лоаттаберггболча къовсама хьисапах:

1. «Нийсхоно» шийна хьалхишка оттаду ГIалгIай автономни республика 1934 шера хиннача доазон тIа вIашагIйоллара гIулакх.

2. «Нийсхоно» шийна могайно Конституце могаеш йола бокъонаш. Законо харцдер, хьаде могадинзар керда вIашагIкхийттача мехкагIончий тоабано.

Цу хана денз хьа, цу наькъа тIара ца йоалаш хьайоагIача «Нийсхо» тоабано дукха болх баьб доазон перестройка кIоаргъеш нах сомабоахаш, дIакхетабеш, нийсача наькъа тIа боахаш.

ДIахо цу тоабах кхы а нах хьабеттабала болабелар. Цхьабараш юкъера дIа а баьлар — массанахьа халкъа болама юкъе хуллача тайпара.

«Нийсхон» никъ ма хеттара даим шаьрра, атта хиннабац. тоатол лаьржа долаш ханаш а хиннай. суит техе болам лаьгIуш а хиннад.— бакъда ший наькъа тIара-м яьннаяц тоаба цIаккха а.

Укхаза белгалдаккха деза «Нийсхо» йоацаш кхы массайтта сагах латта тоабаш хинналга гIалгIай гIулакха хьакъехьа болх, беш, амма бакъдар ала деза керттера дукъ «Нийсхон» йIан тIа лаьттад. ГIалгIай шоай мискал ювцаш лоаттабеча къовсама цхьа лоархIаме лагIа да из. Массехк дош ала доагIа гIалгIашка яхьача гIелала историх лаьца.

1924 шера, Ленин венначул тIехьагIа, Сталини цун гонахь кхеста гIози болабеннаб шоайдар оттаде. Бакъвари бакъдари эшаде гIерташ.

Цу хана вай мехка доал деш хиннав Зязиков Идрис — визза большевик, визза къонах, визза мехка воI. Цунна гучадаьннад лакхера Iо ГIалгIай мехках ка етта болабенналга.

1928 шу. Къулбаседа Кавказа крайкома парте секретара А. А. Андреевс соцам бу ГIалгIай автономни областагара Буро дIа а яьккха, ХIирий автономни областа дIаяла. Идрис оарпагIвалах из соцам бох. Сталина гIоз цу хана сел чIоагIа бацар, ленинцаш-большевикаш дийна бар. ГIалгIай мехко Совета Iаьдал доаккхаш леладаь хIамаш дицлаланза а дар. ХIаьта а 1928 шу дIалархIа мегаргда гIалгIашта духьала репрессеш йолаенна шу да аьнна. ДIахо гIалгIай къаман бокъо тIехьашка яхар.

1933 шу — Буро вайгара дIа а яьккха ХIирий автономех дIатох.

1934 шу — ГIалгIай автономе Нохчий автономех дIатох, е гIалгIашка а, е нохчашка а ца хоатташ.

1944 шу — вай мехках доах.

1957 шу — Нохч-ГIалгIай автономни республика меттаоттаю, амма ГIалгIай мехках ах дакъа хIирашта «совгIата» дIалу. ДIахо уж «совгIаташ» кхы а ду. гIалгIай мехках хьа а йоахаш хьаьна чIегалгаш дIателаш. Эзми-Юрти цунна юхе улла гидроэлектростанции дIалу хIирашта. Иштта дIалу царна «совгIата» Тийркал дехьа улла Доломитови карьер а Моздок ХIиречех хьахоттар духьа гIалгIай мехка юкъе гIолла бола лаьттан 12 км шера а 40 км бIаьха а бола оаса а.

ГIалгIай шоай къаьнарча юрташка баха дIачу а битац. Казахстанера цIабаьхкача нахах 100 эзар гаргга саг, Iоховша мохк боапаш, акхабаьнна а лел таханарча дийнахьа. Цу масалаша хьахьокх къаман бокъо хила езача ларда тIа йоацилга.

1928 шера денз хьа гIалгIай къаман яхь йолча наха къовсам лоаттабаьб нийсхо яккха гIерташ Каьхаташ яздаьд, делегацеш ахийтай, вешта дийткъаьб. 1973 шера январь бетта гIалгIай къам Грозне митинге лаьттар кхаь-дени кхаь буси. Цу ханара Iаьдал вай чувуа а дий харцо баькъ йий дIадодар. Дукхача наха цатоамаш а хиннад мохк бахьан цар бакъдар, нийсса дар дувцарах.

Цу газарашта ларба де кхеллай «Нийсхо». Из кхелар перестройка а я. Ший нигатах интернациональни тоаба я из. Тахан тоадоахилге я вай къаман бокъо оттаргхиларга. Вай тахан хьаехар вoй мисхал бокъо мара яц — ГIалгIай автономни республика 1934 шера хиннача доазон тIа меттаоттаелга

I. КОДЗОЕВ,
«Нийсхо» яхача союза председатель.

Хьалхалаттарий опыт

ДегIаахара никъ

ДIадахача шера хьайбай продукци дукхагIа яккхаран йохкаран тIехьа йоаржаяь хиннача социалистически яхьа итогех, республике хьалхара моттиг Шелковской района хьожайир. Из толам баккхийтар я эггара хьалха, цу тайпарча яхьашка цу районе котало яьккха «Червленский» колхоза хьайбаш леладерий коллектив. План 129,1 процент кхоачаш а еш, цо дIадахача шера пачхаьалкхенга ехкар 1110,6 тонн шура, хIаьта хIара кхоабача Iаттагара яьккхар 3132 килограмм. Из хул заданегIа лийрхIачул 782 килограмми лурчагIа хинначул 312 килограмми дукхагIа!

Иштта хьаьнала къахьега малагIча таронаша новкъостал ду ха безам блаш, цу боахаме хилар тхо укх деношка.

...Колхоза председателаца Шавов Тимур Ивановичаца шурий ферме долх тхо. Цига дIакхачалехьа лоацца къамаьл а хилар тхона юкъе.

— Мехка толашагIа йолча коллективашта санна пятилетка план диъ шера кхоачашъе вIаштIехьдаьларий шун? — хаьттача Тимур Ивановича аьлар:

— Из де тха хьайбаш леладерий низ дIакхачанзар. ХIана аьлча, укх пятилетка хьалхарча шин шера планаш кхоачашъянзар. Цул совгIа, лийрхIачох йохка ца луш боахама тIайисар 277 тонн шура. ТIадиса декхар соахка дIадаьккхар, диъ шера планал совгIа кхыметтел 191,6 тонн а йохкаш. Лоацчача юкъа гIулакх иштта тоаде, новкъостал дир, сона хетачох, наьха балхацара безам совбаккхаро, доакъара база чIоагIъяро. ХIаьта ший коллектива историех, новкъарлееш хинначох, болх тоабе вIаштIехьдалийтача гIулакхех дикагIа цу ферма кулгалхочо коммуниста Гучигов Iумара дувцаргда.

Тхо ферме дIакхаьчача хана, Iуйрийна дийттачул тIехьагIа лелийтара помещенешкара доахан арадоахаш боаккхар дояркаш, скотникаш. Царна новкъостал деш вар Гучигов а. Тха теркам тIаэзар хьайбаш бесаш тайп-тайпара долаш хиларо.

— «Чревленски» фух да тха ераш. Костромской, цIеча, Iаьржа - боархIа, швицкий фух дарех-м ховш хургдар шо. хIаьта аз дувцачарех хIама хезадий шоана? Кхы цхьаннахьа хозарг а дац, — аьлар Гучигова.

ДIахо гучадаьлар цу дешай маIан. Итт шу хьалха шурий ферма дIа а яьккха, берригa теркам жа леладара тIабахийтар колхозе. Тимур Ивановича дувцачох, цу хана правлени лоархIаме дешаш къестадара башха бокъо йолаш яцар. Командно-административни хьалашка цунна хьалхара «уйла» йора района кулгалхоша. Цар дIаяккхийтар ферма, цу хана цун гIулакхаш во хиннадоацаше. ТIаккха цхьайтталагIа пятилетка йолалуш, района кулгалхоша команда елар, Iаьржа - боархIа фух доахан, а нийце, шурий ферма юха а хьае, аьнна.

Шоашта эша доахан эца бокъо яланзар колхозхошта. Цу хана хиннача юртбоахама районни управлене викалаша Пензенски областера боалабаь 200 етт белар цу боахама, Безам бале а беце а, хIара Iаттах эзар сом совгIа а луш, хьаьца дезаш хилар доахан. Шинараш санна лоархIаш колхозаша хьанйца царех цхьадараш ши-кхо бутт баьлча дахка доладелар. Iодешше дегIа эсала хиннача Iаьсех дукхагIдараш дайра. ХIаьта а боахама хьайбаш леладераша низ дIакхоача Iунал, дарба деш метта доаладир къона доахан. Шура яккхара планаш кхыметтел тIеххоачашъеш къахьийгар хьалхарча кхаь - диъ шера. ТIаккха хьадоаладаьрашта юкъе гучадувла доладелар бруцеллез, туберкулез дола доахан. ТIаккха цIаьхха телхар ферма гIулакхаш. Кхоачашъе низ дIакхачанзар шура яккхара а йохкара а карарча пятилетка хьалхарча шин шера планаш.

1986 шу долалуш фермана кулгалде Гучигов оттавир. Болх овлангара денз ца хийцача гIулакх хургдоацилга гуш волча, зоотехник волча цо эргалонаш е йолайир ферме.

Хьалха района кулгалхоша аларах, лелийта делкъийга мара ара ца доахаш, диззача шера чусоцадаь лоаттадора доахан. Из нийса доацилга ховш ва Iумар.

— ГIулакх миштад аьлча, — дувц Гучигова, — килограмм шура хьахилийтара, Iатта шурий пхьнашка гIолла 500 литр цIий чакхдала деза. КIезигагIа хуле маша лохагIа хургда. ХIаьта доахан лелаш ца хилча иззал цIий чакхдала аьттув хилац. Цул совгIа, хадданза дIадийхка лоаттаду доахан дарст. Цхьабакъда, из бахьан долаш сихагIа къа а лу, кIезигагIа шура а лу. ХIаьта паргIатта фега лелача хана шура дукхагIа лу. Из иштта хилар хьахьокх Астрахански областа боахамаша Iоаьча опыто а.

Доахана Iул тоа ца дича даргдоацаш дар. Селекционно-племенной болх чакхбоаккхаш, района гIомарий даьгIенашка хула йIовхал дика ловш, моттигарча фух дола дахан хьалкхедара къаьстта теркам тIабахийтар. Червленская яхача станице, жа леладеш гIомарий аренашка бахаш болча наха леладеча, дукха шура луча доахана даь Iаьсий йидеш, уж хьалкхедеш хувца волавелар Гучигов фермера доахан. ДIадаьхар, хадданза дIадийхка лоаттадаьндаь ханал хьалха къаденна шура лаьгIъьяраш, цамогаш дараш.

— Нийца, хIаьта тха фермерча дикагIа долча доахех хьахинна Iаьсий хьалкхедеш 16—17 бутт баьнна хIара шинар осеменени еча хана йиъ бIаь килограмм йолаш хилийта гIерт тхо, — йоах Гучигова. — Цу тайпара тенна долча шинаро осеменени яьчул тIехьагIа даь Iаса низ болаш, унахцIена хул. Цул совгIа, Iатто дукха шура а тел.

ХIанз ферма биъ бIаь етт ба. Царех 264 цу боахаме хьалкхебаьб. ЦIе, Iаьржа, IажагIа, кIай — тайп-тайпара бесаш да цар. Цхьабакъда, дерригаш шера кхо бIаь килограммал совгIа шура луш да Селекционно-племенной болх чакхбоаккхаш шоаш уж хьалкхедаьндаь, царех «Червленски» фух да, оал Гучигова.

ТолашагIа долча доахана даьча Iаьсех хьалкхедаь 112 шинар да хIанз ферме. ХIаьта соахка план 88 йолаш хIара бIаь Iатта тIехьара 96 Iаса хьакъоастадир колхоза хьайбаш леладераша. Доахана Iул кхы тIа а тоадара дика аьттув ба из.

Иштта уж гIулакхаш чакхдаьхачул тIехьагIа хозрасчетагIа, подрядагIа болх бе раьза хилар нах а. ДоагIача алапех бетта 90 процент дIалу царна. План кхоачашйича — дисар, тIеххоачашйича — кхы тIа а. Масала, соахка баьча балха итогех толашагIа болча доякаша Худайбиргиева Натале — 945 сом, Шутакова Заримхана — 1051 сом, Шутакова Раисас — 1190 сом, Шувакова Екатеринас — 912 сом ийцар укх шера январь бетта соахка планал совгIа яьккхача шурах.

Хьайбай помещенешка хьежар тхо. Дика тоаяь тоьал йIайха яр чухьа. Лостам бар цIеча уголоке а. Телевизор а йолаш салоIача хана сага мел эшар дар цу чу. ДIабахача январь бетта яхье котало яьккхача доярка — Шутакова Раисий сийна хьальэлла цIе вымпел яр.

— Тха яр санна дика вIаштIехьъяьккха цIе уголок «Коминтерн» яхача колхозе мара района цхьанна боахаме яц, — яхаш доккхал фу ферма заведующе.

ТIеххьара белгалдаккха безам ба ер шу цу коллективо соахкарчул дикагIа дIадоладаь хилар. Январе планал совгIа 1092 килограмм шура яьккхар.

М. ХАМАТХАНОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамийн комиссешка

(ДIахододар. Доладлур 1-ча оагIо тIа.

№ 96 йолча Малгобекски хоржамийн округе гIолла

Агиев Асхьаба Iийса, 1957 шера ваьв, Малгобекски горисполкома ОВД политически даькъа вола начальника заместитель, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Албагачиев Махьмада Ахьмад, 1951 шера ваьв, «Малгобекнефть» НГДУ ремонтно-гIишлон цеха начальник, парте вац, г. Малгобеке вахаш ва.

Гелисханов Халата Хьасан, 1958 шера ваьв, Малгобекски горбыткомбината «Комфорт» яхача кооператива снабженец, парте вац, г. Малгобеке вахаш ва.

Дзейтов Жамалдий Махьмад, 1938 шера ваьв, Малгобекски УБР, слесарь-ремонтник, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Коригов Мажита Макшарип, 1941 шера ваьв, Малгобекски горисполкома ОВД инспектор-дежурни, парте вац, г. Малгобеке вахаш ва.

Томов Батарбика Ахьмад, 1952 шера ваьв, Малгобекски АПО торгово-заготовительни предприяте директор, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Цицкиев Хьасана Хьусен, 1952 шера ваьв, КПСС Малгобекски горкома инструктор, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

№ 97 йолча Вознесенски хоржамийн округе гIолла

Морева Нелли Михайловна, 1939 шера яьй, «Малгобекнефть» НГДУ начальника заместитель, КПСС член, г. Малгобеке яхаш я.

Султыгов Ахьмада Мухьмад, 1944 шера ваьв, «Кавказ» яхача совхоза директор, КПСС член, Вознесенская яхача станице вахаш ва.

№ 98 йолча Пседахски хоржамийн округе гIолла

Алироев Адам Дикеевич, 1946 шера ваьв, № 4 йолча школа-интерната директор, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Гетагазов Жабраьила Iалихан, 1941 шера ваьв, центральни районни больница керттера лор, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Коттоев Махрадзин Микриевич, 1937 шера ваьв, № 18 йолча противопожарни часта шофер, КПСС член, Долакова вахаш ва.

№ 99 йолча Сагопшински хоржамийн округе гIолла

Акмурзиев Бориса Махьмад, 1952 шера ваьв, КПСС Малгобекски горкома шоллагIа секретарь, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва

Манкиев Бахьаудина Баматгири, 1953 шера ваьв, Малгобекски горисполкома председатель, КПСС член, Новый Редант яхача юрта вахаш ва.

Мержоев ГIалмарзий Микаил, 1940 шера ваьв, Малгобекски колхозни рынка директор, парте вац, СоагIапча вахаш ва.

№ 100 йолча Орджоникидзевски хоржамийн округе гIолла

Алиазов Илеза Анатолий, 1946 шера ваьв, КПСС Малгобекски горкома хьалхара секретарь, г. Грозне вахаш ва.

Балаев Абиле Муталип, 1935 шера ваьв, «Малгобекнефть» НГДУ керттера инженер, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Нагаевский Геннадий Борисович, 1942 шера ваьв, Грозненски ГПЗ Вознесенски производства начальник, КПСС член, Карабулак яхача поселке вахаш ва.

Хасиев Хасни Дучаевич, 1945 шера ваьв, Г. Ахриева цIерагIча совхоза директор, КПСС член, Аки-Юрта вахаш ва.

НАДТЕРЕЧНИ РАЙОН

№ 101 йолча Бено-Юртовски хоржамийн округе гIолла

Бухадиев Сайпи Айдаевич, 1945 шера ваьв, Грозненски АПО председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мусаев Оалхазар Ражапович, 1961 шера ваьв, «Озерный» совхоза бригадир, КПСС член, Бено-Юрта вахаш ва.

№ 102 йолча Элин-Юртовски хоржамийн округе гIолла

Алхазуров Маса Саидович, 1941 шера ваьв, «Новогорский» совхоза арендатор, парте вац, Элин-Юрта вахаш ва.

Махаури Гелани Гелагаевич, 1939 шера ваьв, КПСС Надтеречни райкома хьалхара секретарь, КПСС член, Знаменское яхача юрта вахаш ва.

№ 103 йолча Горагорски хоржамийн округе гIолла

Газиев Кайд Юсупович, 1938 шера ваьв, «Малгобекнефть» НГДУ начальник, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Капланов Бислан Баудинович, 1951 шера ваьв, халкъа депутатийн Комаровски юрта Совета исполкома председатель, КПСС член, Знаменское яхача юрта вахаш ва.

№ 104 йолча Знаменски хоржамийн округе гIолла

Арсанукаев Шайхи Абдулмуслимович, 1930 шера ваьв, НГIАССР йоазонхой Союза правлене председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Везиров Ахмед Хамидович, 1957 шера ваьв, Надтеречни РТП СТО начальник, КПСС член, Знаменское яхача юрта вахаш ва.

Индербиев Ибрагим Алиевич, 1949 шера ваьв, «Надтеречный» АПК генеральни директор, КПСС член, Знаменское яхача юрта вахаш ва.

Лорсанов Рамзан Магомедович, 1933 шера ваьв, «Малх» яхача производственни объединене генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Сайдулаев Хусейн Хасмагомедович, 1946 шера ваьв, № 3 йолча юкъерча школа директор, КПСС член, Знаменское яхача юрта вахаш ва.

Халадов Беслан Ахмедович, 1960 шера ваьв, НГIАССР телевидене журналист, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

№ 105 йолча Лаха-Неврски хоржамийн округе гIолла

Сайдулаев Султан Висхаевич, 1937 шера ваьв, «Надтеречный» совхоза тракторист, КПСС член, Лаха-Невре вахаш ва.

Тазиев Муса Салманович, 1941 шера ваьв, халкъа депутатийн Надтеречни районни Совета исполкома председатель, КПСС член, Знаменское яхача юрта вахаш ва.

НАЗРАНОВСКИ РАЙОН

№ 106 йолча Назрановски хоржамийн округе гIолла

Арсамаков Махьмудгире Исраьил, 1962 шера ваьв, СССР МВД управлене спортивни команда тренер, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Мальсагов Йоакъапа Ювсап, 1933 шера ваьв, школайи Iийлман учреждений болхлой профсоюза райкома председатель, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Пугиев Хьасана Хьадрис, 1937 шера ваьв, «Назрановский» ремонтно-технически предприяте директор, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Шадыжев Саламхана Бахьаудин, 1949 шера ваьв, «Чечингремстрой» — треста Назрановски РСУ начальник, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

№ 107 йолча Ахриевски хоржамийн округе гIолла

Зурабов Iаьлий Муса, 1943 шера ваьв, хьалъеш латтача тока резервни источникийн завода директе директор, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Муталиев Султана Салман, 1948 шера ваьв, Назрановски трикотажни фабрика директор, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Тимурзиев ГIазмахьмий Башир, 1935 шера ваьв, «Электроинструмент» яхача завода техотдела начальник, КПСС член, Мочкъий-Юрта вахаш ва.

№ 108 йолча Восточни хоржамийн округе гIолла

Льянов Макшарипа Умалат, 1931 шера ваьв, «Чечингушагропром» яхача республикански объединене председатела хьалхара заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мякиев Абукара Асхьаб, 1934 шера ваьв, КПСС Назрановски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

№ 109 йолча Барсукински хоржамийн округе гIолла

Батыжев Мувсай Хьасан, 1954 шера ваьв, Назрановски райисполкома председатела заместитель, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Бондарь Анатолий Петрович, 1941 шера ваьв, Назрановски райисполкома председатель, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Долгиев Хаматхана Мувса, 1953 шера ваьв, Назрановски райпо коопторга заготовитель, парте вац, г. Назране вахаш ва.

Манкиев Султана Махьмад, 1952 шера ваьв, КПСС Назрановски райкома орг. отдела заведующи, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Тутаев Iийсай Рамзан, 1956 шера ваьв, «Назрановский» совхоза экономист, парте вац, БурокIал вахаш ва.

Тумгоев Iумарий Махьмад, 1957 шера ваьв, «Назрановский» совхоза парткома секретарь, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

№ 110 йолча Гамурзиевски хоржамийн округе гIолла

Богатырев Ахьмада Махьмад, 1943 шера ваьв, «Назрановский» совхоза Барсукински отделене управляющи, Дошлакъий юрта вахаш ва.

Гамурзиев Махьмада Борис, 1950 шера ваьв, НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Газдиев Японций Ахьмад, 1938 шера ваьв, «Назрановское» АПО председатель, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Гойгов Iаддарахьмана Асхьаб, 1956 шера ваьв, Назрановски трикотажни фабрика партбюро секретарь, КПСС член, Дошлакъий юрта вахаш ва.

Дударов Ювсе Батыр, 1934 шера ваьв, «Назрановский» совхоза директор, КПСС член, ТIой-Юрта вахаш ва.

№ 111 йолча Кантышевски хоржамийн округе гIолла

Дударов Ювсапа Вахьаудин, 1943 шера ваьв, «Октябра 40 шу» яхача совхоза директор, КПСС член, ТIой-Юрта вахаш ва.

Кодзоев Аюпа Iийса, 1938 шера ваьв, Кантышевски бархI шерарча дешара школа хьехархо, парте вац, ТIой-Юрта вахаш ва.

№ 112 йолча Насыр-Кортовски хоржамийн округе гIолла

Газтиреев Iаддал-Мажита Iаддал-Салам, 1957 шера ваьв, «Вахар» яхача ремонтно-гIишлон кооператива бухгалтер, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Джандигов Элбазара Аламбик, 1939 шера ваьв, халкъа тIахьожама Назрановски районни комитета председатель, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Имагожев Мухардина Рашид, 1964 шера ваьв, «Чайка» яхача откормочни кооператива председатель, ВЛКСМ член, Наьсар-Керте вахаш ва.

Медов Жабраьила Йоакъап, 1937 шера ваьв, № 13 йолча Назрановски юкъерча школа хьехархо, парте вац, Аьлтий-Юрта вахаш ва.

Тутаев Яхьяй Аюп, 1951 шера ваьв, «Маяк» яхача совхоза керттера инженер, КПСС членалла кандидат, Наьсар-Керте вахаш ва.

Темирханова Iаьлий Маржан, 1946 шера яьй, «Назрановский» совхоза доярка, парте яц, Наьсар-Керте яхаш я.

Чахкиев Союпа Ювсап, 1957 шера ваьв, «Назрановская» РТП керттера экономист, КПСС член, Наьсар-Керте вахаш ва.

№ 116 йолча Плиевски хоржамийн округе гIолла

Беков Жабраьила Мустафа, 1952 шера ваьв, ГIалгIай паччахьалкхен драматически театра художественни кулгалхо, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Дидигов Салтой Илев, 1920 шера ваьв, Алхан-Чуртски межреспубликански оросительно - обводнительни система механик, парте вац, г. Назране вахаш ва.

Оздоев Асхьаба Iумар, 1939 шера ваьв, Нохч-ГIалгIай республикански Агропромбанка болхло, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Плиев Махьмада Iийса, 1961 шера ваьв, «Назрановская» яхача инкубаторно-птицеводчески станце зоотехник, парте вац, Пхьилекъонгий-Юрта вахаш ва.

№ 114 йолча Сурхахински хоржамийн округе гIолла

Аушев Хасолта Къамбулат, 1939 шера ваьв, «Назрановское» АПО председатела заместитель, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Евлоев Махьмада Абуязит, 1938 шера ваьв, НГIАССР Министрий Совета инструктор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Кодзоев Макшарипа Мурат, 1950 шера ваьв, «Маяк» яхача совхоза директор, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

№ 115 йолча Экажевски хоржамийн округе гIолла

Галаев Ахьмада Яхьяй, 1938 шера ваьв, «Экажевский» совхоза директор, КПСС член, Экажкъонгий-Юрта вахаш ва.

Картоев Мусий Мухьмад, 1928 шера ваьв, № 2 йолча Экажевски юкъерча школа директор, парте вац, г. Назране вахаш ва.

Сапраниев Белана Махьмад, 1936 шера ваьв, «Грознефть» п/о ПТО Старогрозненски база Карабулакски участка начальник, парте вац, Экажкъонгий-Юрта вахаш ва.

№ 116 йолча Яндырски хоржамийн округе гIолла

Галаев Бийсолта Iумарбик, 1947 шера ваьв, района прокурор, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Гандалоев Илеза Хьамид, 1942 шера ваьв, Нохч-ГIалгIай производственни киновидеообъединене генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хамхоев Висангире Ваха, 1952 шера ваьв, паччахьалкхен пожарни надзора инспектор, парте вац, г. Назране вахаш ва.

Хашагульгов Iаддарахьмана Эльберд, 1942 шера ваьв, «Назраньрайгаз» ЭПУ начальник, КПСС член, Яндаре вахаш ва.

Часыгов Бексолта Iаьла, 1935 шера ваьв, Назрановски совхоз-техникума шурийтоварни ферма бригадир, парте вац, г. Назране вахаш ва.

НАУРСКИ РАЙОН

№ 117 йолча Алпатовски хоржамийн округе гIолла

Алаев Тарзан Абдулкеримович, 1953 шера ваьв, «Наурский» совхоза директор, КПСС член, Алпатово яхача юрта вахаш ва.

Виденеев Петр Николаевич, 1936 шера ваьв, «Наурский» совхоза тракторист, парте вац, Алпатово яхача юрта вахаш ва.

№ 118 йолча Ищерски хоржамийн округе гIолла

Решидов Саид-Магомед Халимович, 1946 шера ваьв, «Притеречный» совхоза директор, КПСС член, Ищерская станице вахаш ва.

Фаут Александр Николаевич, 1952 шера ваьв, «Советская Россия» яхача совхоза № 2 йолча отделене управляющи, КПСС член, Рубежное яхача юрта вахаш ва.

Шикова Любовь Михайловна, 1952 шера яьй, «Победа» яхача совхоза № 1 йолча отделене болхло, парте яц, Ищерская яхача станице яхаш я.

№ 119 йолча Калиновски хоржамийн округе гIолла

Просвиров Анатолий Алексеевич, 1946 шера ваьв, КПСС Наурски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, Наурская станице вахаш ва.

№ 120 йолча Мекенски хоржамийн округе гIолла

Аюбов Седид Саидович, 1943 шера ваьв, Наурски райисполкома председатель, КПСС член, Наурская станице вахаш ва.

Шундулаев Абдурашид Алиевич, 1939 шера ваьв, «Терский» опцесовхоза директор, КПСС член, Чернокозово яхача юрта вахаш ва.

Эскерханов Хасейн Джалолович, 1956 шера ваьв, НГIАССР МВД ОИД ИС36/2 учреждене начальника заместитель, КПСС член, Чернокозово яхача юрта вахаш ва.

№ 121 йолча Наурски хоржамийн округе гIолла

Керимов Муса Мовлаевич, 1939 шера ваьв, НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума организационни отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Шатова Валентина Алексеевна, 1947 шера яьй, халкъа образоване районни отдела заведующи, КПСС член, Наурская станице яхаш я.

№ 122 йолча Николаевски хоржамийн округе гIолла

Висаев Усман Султанович, 1953 шера ваьв, «Красное знамя» яхача колхоза механик, КПСС член, Николаевская станице вахаш ва.

Гераелиев Хизир Магомедович, 1941 шера ваьв, халкъа образоване Iилман болхлой профсоюза Нохч-ГIалгIай обкома председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Магомадов Набиюлла Сапиюллаевич, 1953 шера ваьв, «Калиновский» совхоза шофер, КПСС член, Новотерское яхача юрта вахаш ва.

Садаев Ахмад Бетиевич, 1941 шера ваьв, Наурски ЦРБ хирургически отделене заведующи, парте вац, Наурская станице вахаш ва.

№ 123 йолча Фрунзенски хоржамийн округе гIолла

Арчаков Iабдурахьмана Макшарип, 1949 шера ваьв, Ленина цIерагIча совхоза винзавода производства заведующи, КПСС член, Ново-Солкушино яхача юрта вахаш ва.

Кужулов Басир Абуевич, 1944 шера ваьв, «Комсомольский» совхоза тракторист, парте вац, Левобережное яхача юрта вахаш ва.

Магомадов Султан Магомедович, 1955 шера ваьв, «Северный» совхоза директор, КПСС член, Фрунзенское яхача юрта вахаш ва.

НОЖАЙ-ЮРТОВСКИ РАЙОН

№ 124 йолча Бенойски хоржамийн округе гIолла

Акбаев Адам Геримсолтанович, 1962 шера ваьв, Гудермесски ГОВД ОВХСС оперуполномоченни, КПСС член, Ойсхар яхача поселке вахаш ва.

Гарсаев Мусха Муцуевич, 1954 шера ваьв, Х. Нурадилова колхоза бригадир, КПСС член, Гендерген яхача юрта вахаш ва.

Межидов Ленд Джамалдиевич, 1935 шера ваьв, халкъа депутатийн Бенойски юрта Совета председатель, КПСС член, Беной яхача юрта вахаш ва.

Мецалов Салауты Течиевич, 1950 шера ваьв, «Ичкерия» яхача АПО начальник, парте вац, Беной-Ведено яхача юрта вахаш ва.

№ 125 йолча Галайтынски хоржамийн округе гIолла

Аниев Ювсап Хасиевич, 1956 шера ваьв, КПСС XXII съезда цIерагIча колхоза бухгалтер, парте вац, Аллерой яхача юрта вахаш ва.

Амиева Хеда Вайсалуевна, 1970 шера яьй, А. Шерипова цIерагIча колхоза тхьамка леладер, парте яц, Бетти-Мохк яхача юрта яхаш я.

Даудов Сулиман Даудович, 1941 шера ваьв, № 14 йолча школа - интерната директор, КПСС член, Бетти-Мохк яхача юрта вахаш ва.

Саиев Адам Идрисович, 1931 шера ваьв, А. Шерипова цIерагIча колхоза тракторно-кхаш лелалеча бригада бригадир, КПСС член, Мескеты яхача юрта вахаш ва.

№ 126 йолча Зандакски хоржамийн округе гIолла

Газимханов Ханпаша Гапурович, 1953 шера ваьв, райфинотдела заведующе заместитель, КПСС член, Ножай-Юрта вахаш ва.

Доулбиев Умар Доулбиевич, 1950 шера ваьв, Даттых яхача юртарча № 5 йолча кхаш лелалеча бригада бригадир, КПСС член, Датттых яхача юрта вахаш ва.

Задаев Шахради Майарханович, 1941 шера ваьв, районо заведующи, КПСС член, Ножай-Юрта вахаш ва.

Орзумиев Оиха Кехурсаевич, 1949 шера ваьв, бархI шера дешара школа хьехархо, парте вац, Булгат-Ирзу яхача юрта вахаш ва.

Хадиев Абдулбасир Абдулхалимович, 1952 шера ваьв, «Гиляны» яхача кооператива председатель, КПСС член, Гиляны яхача юрта вахаш ва.

Чапаев Iасолта Абдулханович, 1948 шера ваьв, политически даькъа вола ОВД начальника заместитель, КПСС член, Зандак яхача юрта вахаш ва.

№ 127 йолча Ножай-Юртовски хоржамийн округе гIолла

Албеков Джаладин Алаудинович, 1940 шера ваьв, райисполкома финансови отдела заведующи, КПСС член, Балансу яхача юрта вахаш ва.

Альмурзаев Шайх - Махамад Альмагомедович, 1954 шера ваьв, берийн-кхелетарий спортивни школа директор, КПСС член, Балансу яхача юрта вахаш ва.

Баштыгов Асламбек Шахранович, 1961 шера ваьв, Калинина цIерагIча колхоза керттера экономист, КПСС член, Ножай - Юрта вахаш ва.

Миллаева Инабат Вахаджиевна, 1950 шера яьй, райисполкома организационно-инструкторски отдела заведующи, КПСС член, Ножай-Юрта яхаш я.

Сетиханов Салади Каналдиевич, 1952 шера ваьв, КПСС РК-арча партийни комиссе председатель, КПСС член, Ножай-Юрта вахаш ва.

№ 128 йолча Саясановски хоржамийн округе гIолла

Бибулатов Хусейн Гезихалжиевич, 1939 шера ваьв, КПСС Ножай - Юртовски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, Ножай-Юрта вахаш ва.

Ибрагимов Элилбек Абдулхалжиевич, 1948 шера ваьв, «Сесана» яхача кооператива председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Кудусов Али Алавдинович, 1947 шера ваьв, Ножай-Юртовски райисполкома председатель, КПСС член, Ножай-Юрта вахаш ва.

Шенкиев Саид Магомедович, 1926 шера ваьв, моттигерча лоархIамера персональни пенсионер, КПСС член, Саясане вахаш ва.

№ 129 йолча Ялхой - Мохкски хоржамийн округе гIолла

Бициев Яхьья Бицуевич, 1900 шера ваьв, парте вац, Ялхой-Мохк яхача юрта вахаш ва.

(ДIахододар хургда).

Доазол дехьара

ГДР. Республика дикка дукхагIбола специалисташ ФРГ дIаухаш хиларо — укхаза дIадоладенна демократически хувцамаш бахьан долаш — чоалхане хьал хьакхеллад промышленноста, торговле, унахцIено лораеча, гIулакх дара сфере. Мехка предприятешка учрежденешка ларттIа болх байтара специалисташ тоъац.

Ер сурт даьккхад Лейпцига окружной больнице. Диализа методаца дарба деча укх отделене тIахьожама функци кхоачашъе езараш пациенташ шоаш ба. Укхаза эшача 3 лораи 16 медсестранеи метта болх беш 1 доктори 10 гIончеи ва.

АДН—ТАСС сурт.

Печ яхача венгерски городе

Мечекски хьуна йисте улаш из къаьнара венгерски город шийн тайпара хоза я. Печа центральни даькъе Бельварош — тайп-тайпарча архитектурни стилех хьадаь цIенош, киназаш, маьждигаш да. Католически собораштa уллув туркий маьждигаш да. Хозалга диллача шоаш моргаш кхы йоаца къаьнара эданеш я укхаза. Дукха памятникаш, музеяш...

— Печа центральни, исторически даькъан керттерча даькъе реконструкци яь яьннай, — дувц горсовета председатела заместитела Нандор Сабос. — Цу гIулакхага дIадахад паччахьалкхено тхона хьакъоастадаь хинна массехк миллиард форинт. Цхьабакъда, дIадахар меттаотташ латт — хIанз доазол дехьара туристаш укх моттигаца хьашт долаш ба, уж шерагара шерга дукхагIа ух.

Городской совета решенегIа Печа юха хьаеннай 1780 шера императрицас Мария-Терезияс шийн лоIаме город яра статус луча хана совгIата енна герб. Из цу ханага диллача епископа а моттигерча дворяний а карара ялар дар.

ХIанз герб хьаялар город самоуправленега ялар да. Города доалдара йола административни модель дIайоаккхаш латт, цу хана налогаши гулдаь ахчей цкъарчоа госбюджете дIачудодар, хIаьта тIаккха из цхьадолча даькъе Печа эшараштa дIахьожадора. ЧIоаггIа централизованни доалахьа хилар дIадаккхар хIанз чIоагIа лоархIаме да, хIана аьлча, городской боахамо мел ловш бола бала, Н. Сабос яхачох, ахчан средстваш ца тоъарах, товарий дефицит хиларах, СЭВ рынка доазув готдарах, иштта кхыча воча факторех ла. Цунца ювзаенна я цхьайола ира проблемаш, Масала, 180 эзар саг вахача городе 6,5 эзар саг чуIе фусамаш эшаш ва. ЧуIе фусамаш хьалъяра, къаьстта кагирхошта уж хьалъяра темпаш дегIаккхувла еза. Цхьабакъда, уж хьалъяра средстваш мичахьара яхьаргъя? ХIанз а тIехьа из хьал тоаде магац, хIана аьлча, еррига капиталовложенеш остаточни принципах хьакъестаю.

Печ Венгре йоккхача промышленни центрех лоархIаш я. Укхаза керттерча даькъе кIор боакхх. Мехка укхаза мара бакхац Мишкольца Озда металлургически комбинаташта геттара чIоагIа эшаш бола кIор. Иштта укхаза болх беш я ураноби руда доаккхаш йола шахташ. Промышленни болхлошта юкъе хIара пхелагIвар — шахтер. ХIаьта уж ворхI эзар гаргга саг ва.

Дукха ха йоаццаш укхаза горняцки къахьегам чIоагIа лоархIаш а перспективни а бар. Балхара хьадоагIа алапеш а лакха дар цар.

ХIанз венгерски промышленноста из даькъа кризиса хьале да. Мечекски бассейна дукхагIйола шахташ рентабельни лоархIаш яц. Уж сов кIоарга я, цхьайолча моттигашка километрага кхоачаш. Цу тIа тIоанаш чIоагIа диткъа да, цо кIор баккхара гIулакх чоалхане дерзаду. Из геттара чоалхане дерз паччахьалкхен цу тайпара шахташ дотацеца лелаяр пайдане ца хиларах. Укхаза зе деш йола производствaш дIаяхара никъ лаьцаб.

Эггара чIоагIагIа бала лов ураново рудникаша. Уран, Н. Сабос яхачох, из Венгре дега-ондло а бала а ба. ТIехьарча шерашка цу бийдала дунен маьхаш геттара лохденнал, цо ше хьадоаккхача дIадодар меттаоттадац. Цхьан дешаца аьлча, уж ерригаш дIакъовла езаргъя, нагахьа санна, гарггача хана цхьайолча малхбузен рынкашца руда дIакхахьийтарах дола договораш ца дой. ХIаьта цунца нах хьабе болх боацаш бусаргба. Городе дукха бац хьабе болх боацаш лелаш бола нах — оаха цу даькъе пособи 150 сага мара телац. Иштта 500 саг ва тха цхьан ханна балха воацаш, хIана аьлча, уж цхьан предприятера воккхазахьа дIаовтташ ба.

Цхьабакъда, городской Iаьдал чIоагIа кхераш да шин-кхаь шера къахьегама хьал чоалхане дерзаргхиларах. Цхьайола шахташ дIакъовларо хьабе болх боацаш бутаргба кхыча городской боахама сферашкара нах. ХIана аьлча, лаьрхIа горнякаш, столовеш, деша даха ха йоацача берий учреждениеш, бытови комбинаташ, поликлиникаш я.

Хетаргахьа, цхьайола пригородни горняцки поселкаш кастта дIаяргъя. Хьаде хIама а доацаш бисараш кхыча кIора боаккхача бассейнашкара шоашта болх лаха е професси хувца езаргъя. Хьалхарча хана комплексни правительственни программага хьежжа Печ яхача города ах миллиард гаргга форинт хьакъоастаду хьабе болх боацаш бисачарнеи цар дезалаштен новкъостал дара. Иштта, лаьрхIад банке льготни хьалашка кредит ле. Цхьабакъда, укхаза лерхI хьабе болх ца хилара проблема дукхагIча даькъе кхыча мехкашца цхьана предприятеш хьаярца къоастаергйолаш санна. Масала, Пече малхбузен германски а венгерски а фирмаша цхьана автомашинаш дIаувттае моттигаш а тIехьа йола йоккха универсам хьаеш латт. Из комплекс керттерча даькъе доазол дехьарча туристашта гIулакх дара лаьрхIа я. Иштта городской Iаьдал шоай доалахьа валюта хилар ловш да.

Города общественно-политически вахаре а чоалхане хьал да. ВСРП-ца реорганизаци яьча Венгерски социалистически парте обкома дукха болх бу моттигашка юххьанцара организацеш вIашагIйохка гIерташ. Цхьабакъда, хIанз а кердача парте 600 саг мара вац, хIаьта октябрьски съезд хилалехьа парте 24 эзар саг вар.

Цу ханна юхахьаьвй ВСРП, бакъда, цун чубоагIа дикка дукхагIбола коммунисташ хьалхарча социалистически идеалашта мутIахьа ба.

Городе чIоагIа низ болаш я Венгерски демократически форума позици. Промежуточни хоржамашка аханел совгIа болча харжархоша царна тIехьа кхаж тессар.

Хьинаре шоай гIулакхаш чакхдоахаш ба кхыча альтернативни партей а организацей а викалаш. Цхьабакъда, политически арене низаш дIа-са нийсдара хьал укх шера 25 марте чакхдаха лаьрхIа дола парламентски хоржамаш чакхдаьлча мара ховргдац.

Юрий БАРАНОВ,
АПН соб. корр.

Хьал тоалуш доагIа

«Ориентир» яхача гостиница холле лоаллахарча гIанда тIа вагIа таиландец «Бангкок пост» яха газет дешаш вар. Со кIалгIолла газетага хьежаш хилар теркал а даь, вела а венна газет хьакховдадир цо сога. Иштта тха шинне къамаьл хоттаделар. Со Советски Союзера волга хайнача цо газет хьа а ийца аьлар: «Хьажал!». Цу тIа кепатехача заметка тIа белгалдоахар укх шера февpале СССР Министрий Совета Председатела Н. И. Рыжкова Таиланде еча визитага уж сатувсаш хилар.

Цу хьакъехьа са хаьдла къамаьл хилар кIезига тIехьагIо Чулалонгкорнски университета аудиторе.

— Сиам Королевстваси Российски империси тIехьа айхха доттагIлен гIулакхаш леладаьд, — дагадохийтар профессора-политолога Прича Писмпомгуна. ТIеххьарча бIаь шера тайп-тайпара хувцамаш-м хиннад вайна юкъерча гIулакхашка, цкъа талхаш, тIаккха тоалуш. Цхьабакъда, вахаро шийдар массаза тIадоаккхар.

— ХIанз а, — дIахо дувц профессора, — вIаши лелadeча гIулакхий историе чухь лоархIаме событи хиларга хьежаш да вай. Шун премьер визитагIа вара факто къаьгга хьахьокх Советски Союзеи Таиланден правительстваш бувзамаш чIоагIде гIерташ хилар, хIаьта цунца дукхагIа вIаши яхачох кхетар, тешам хургба, цо цхьатарра боккъо йолаш вIаши гIулакхаш леладелга шердара бола никъ лаха таро лургья. Советски хетачогIа, цу визито машар чIоагIбара, вайна чIоагIа эшаш дола азиатско-тихоокеански хьал тоадара гIо дергда.

Вай вIаши гIулакхаш леладара масштабаш хIанз а йоккхий йоацилга, сона хетачогIа, таронаши вIаши гIулакхаш леладе безами ца хиларах дац, — аьлар дIахо профессора. — ХIаьта, цун бахьан латт Таиланде итташ шерашка чIоагIъенна ца тешара, дегабуам бара стереотип хиларах. Тха Советски Союзах а кхыча социалистически мехкаех а дикагIча оагIорахьара дувца йиш яцар.

ХIанз, дунен политически хьал тоадара Советски Союзо дечун лакха мах а беш, Таиланде чIоагIа лоархIаме лоархI, азиатско-тихоокеански региона мехкашка диллача машара тIехьа йола советски инициативаш, керттерча даькъе, Владивостокеи Красноярскеи волаш М. С. Горбачева хьалхаяьхараш.

Хувцамаш хулаш латтилга кхета а даь эггара хьалха уж хьаллаьцар торговли лелаеча наха. Бакъдар аьлча, советско-таиландски торговни соглашенена кIала кулгаш 20 шу хьалха яздаьдале а, Советски Союзо Таиланда товарооборота боарама юкъехьош дола дакъа 0,5 процент мара дац. Цу тайпара хьал таронашка а шин мехка юкъера гIулакхий боарамашка а хьежжа дац.

Бакъда, хIанз торгово-экономически бувзамаш эргадаха-м гIерт. ХIанз дукха бизнесменаш Бангкокерча советски торгпредставаца гIулакхаш леладе безам болаш ба.

— Дегчу, — аьлар сога царех цхьанне, — тхо массаза Советски Союзаца гIулакхацара бувзамаш леладара тIехьа хиннад. Цхьабакъда, советски нахаца вIашагIкхетар е советски учреждене чувахар тха Iаьдала оагIорахьара чIоагIа кхераме дар. Из де лоархIабеш дукха бацар. Мадарра аьлча, тхо шоах кхерацар хIаьта тхоаех «цIедараш», аьнна, цIи дIаяхар кхерар. ХIанз гIулакхаш дикагIча оагIорахьа тоалуш доагIа.

Шеко яц, официальни Бангкоке плюрализм хиларо «антикоммунистически синдромах» тоавалара гIо дерг хиларах. Бангкокски улицашка хIанз цIе седкъий тIадола майкаш, кочамаш йохк. «Перестройкеи вай мехка а дерригача дунен тIа а кердача тайпара уйла яреи» яха М. С. Горбачева книжка таиландски столица книжни тикашка бIаргаго йиш я.

Николай ОВОТОВ,
АПН спец. корр.
Бангкок.

Ленинграда центральни выставочни зале хьайииллай «Пушкина дуне» яха выставка. Гравюраша, сурташа, мундираша, герзо дагадохийт Россе ахел къоастаеш 1812 шера Даймехка тІом лаьтта, поэта берала гаьнара шераш. Цига баьхкачарна бІаргагургъя къона Пушкин Александр лийна Къулбаседа Пальмира панорама. Экспозице йовзаш уж кхоачаргба поэта тІехьа Крыме, Кавказе, бІаргагургда Молдаве хоза Іалам.

Дани яхаргйола произведенеш хьакхеллачун биографе кІоаргагІа йовзача новкъостал ду къаьнарча гравюраша, жанрови сурташа, портреташа, декоративно-прикладной искусства произведенеша, мебела. Ерринга укхаза хьокха мел оттаяь экспонаташ бокъонца я — уж А. С. Пушкина ерригсоюзни музее фондера я, цу коллекцей кІезигагІа даьнна далецаІ ах бІаь шу даьннад.

Йоккха портретни галереях латт — поэта новкъостий, моастагІий, вахара тешаме доттагІий — экспозице шоллагІа дакъа.

1984 шера укх выставочни зале боккхача толамца хьекхар »А. С. Пушкини изобразительни искусстве цо лаьца дакъен» яха панорама. Цул тІехьагІа, кхо шу даьлча укхаза гойтар «Пушкини цун заманхойн» яха экспозици. ХІанзара «Пушкина дуне» яха выставка кхоалагІа я, из вІаштІехьяьнккхай советски культура фондас дакъа а лоацаш.

СУРТА ТІА: выставке баьхкараш портретни галерея юхе ба.

Ю. БЕЛИНСКЕ сурт.
(ТАСС фотохроника).

АРТИСТИЙ ХАЛОНАШ

Нохч - ГІалгІайчен искусство дегІайоагІача дІахьалхашкахьа баьккха боккха гІа ба «Эстрада» яха объединени хьаяр. 150 саг чувоагІача 8 бригадах латт из. Талант, опыт йола артисташ ба цунна юкъе. Масала, вай Даймехка меттел доазол арахьа а гІорваьнна вовзаш вола Эсембаев Махьмуд, къона вале а цІи дІаяха вола Албаков Амир, Масаев Мувса, Ахматова Лида, Шаипова Света, иштта кхыбараш.

ДукхагІа долча даькъе объединене доакъошхой болх республика районашка, юрташка дІа-юха ахарца бувзабенна ба. Цар шоай декхар лоархІ юртара наьха искусствацара безам совбоанккхилга.

Бакъда, цунца цхьана паччахьалкхенна боккха пайда а бу юрташка концерташ телараша. ХІара шера цхьа эзар ах эзарзза дІа-юха болх уж. Цул совгІа, вай мехка тайптайпарча городашка концерташ луш хул объединене къаьст-къаьста бола доакъошхой а эстрадни группаш а. Москве, Ленинграде, Воронеже, кхычахьа дег тІара безаш тІаэц уж зрителаша. Къаман оамал, темперамент гойташ йолча искусствос, из маярра дІагойташ болча артисташа Нохч - ГІалгІайчен искусство а культура а езайолийт. Къамашта юкъера бувзамаш чІоагІдара нонагІо гІо ду цо.

Иззал лоархІаме гІулакх деш йолча цу коллективана малагІа новкъостал ду цунца айхха бувзам ?хила безаш йолча республика культура министерствос?

Ховш да, моллагІа дола керда дІадоладаь хІама юххьанца низкъало мара дІа ца долилга. ХІаьта Нохч-ГІалгІайчен культура министерства бюрократически аппарат цкъа йийца Іийнаяц республика культура а искусства а викалий балха цо еча духьаленашца дувзаденна.

Цхьаннена а къайле яц дІа-юха ухача эстрада группай болх транспортах тийша хилар.

ТІаккха мишта латт цу хьакъехьа вай ювцача объединене гІулакх?

Культура министерствон централизованни автогараж я. Хийла концерт юкъагІдоал цу гаражера, автобус хьа ца йоагІаш. Концерт дала артисташ боагІаргба, яхаш, хьагулбенна зрителаш эгІазъухаш багІаш тоъал ха а яьккхе, дІа-юха къаст. Цул совгІа, цар искусствацара безам хийрабоал, артистех бола тешам бов. Царна мича хов уж хьа ца боагІаш хьан бехкагІа бисаб. «Тхо шун кара дац, оаха дукха къахьийгад ер автобус йоаккхаш, цудухьа тхоай хьаштдолчча мара тхо дІа а гІоргдац» оал цхьайолча хана хьаяйтача автобусий водителаша, яхаш дувц «Эстрада» яхача объединене директора Гишаев Мувсас.

Хьанна эш централизованни гараж? Шеко яц, из эш культура министерства кулгалхошта. ХІана аьлча, шоай хьаштдолча дІа-юха лахка машинаш а я, доал а да.

Амма, эшшане а эшац из гараж республика искусство а культура а хьаллоаттаеш бараштa. Укхаза цхьа зІамига масал доаладергда аз: «Эстрада» симфонически оркестра концерто 70 сом пайда бу, хІаьта из концерт далара гаражера йоалаеча автобусага 150 сом дІадода.

Нагахьа санна «Эстрада» объединене шийн доалахьа шин автобус яларе, водителаш цар штате чу а боагІаш, уж ерригa проблемаш тахан хургьяцар.

Иштта атта къоастае йиш йола проблемаш къоаста ца еш, артисташта а зрителашта а аьттув бар ца деш духьал хІана яьннай культура министерство, шийна цунах цхьа пайда ца боале?

Таханарча вахаро а перестройко а дІадехар мадий моллагІча а коллективана дукхагІа кортмукъале ялар, из шийн лоІамагІа хилийтар, дикача хІамана тІехъяьнна, моральни а материальни а пайда беш из яле. ТІаккха мишта лархІа деза культура министерство «Эстрада» шийн «ткъама кІалара» бовлар кхераш хилар?

Т. МАЛЬСАГОВА.

ХАЛКЪА ОБРАЗОВАНЕ БОЛХЛОЙ КОНФЕРЕНЦИ

Самардийнахьа, Грозне пионерий Дворецa халкъа образоване болхлой конференци хилар. Цу мероприяте гулбеннабар республикерча школашкара хьехархой, директораш, кхыбола просвещене къахьегамхой.

Конференци йолаелар НГІАССР халкъа образоване министра С. М. Мовтаева докладаца. Шийн доклада тІа министра аьлар.

— Берригача мехка халонашта юстара йисаяц вай республика. Цул совгІа, цхьайола халонаш вайцига геттара Іувжаш я. Йоккха проблема я вай дешархошта моттигаш ца хилар. Цу гойтамах Нохч - ГІалгІайче РСФСР-е диллача гаьнна тІехьайисай. Иштта тІеххьарча моттиге да вай шера хьалдеш дола школа гІирсаш лаьрхІача а. Халкъа образовани дегІайоалаяра эггара Іаткъаш дар из кхоачамбоацар да.

ДІахо С. М. Мовтаева дийцар кхыдолча кхоачамбоацарех а. Царех лоархІ министро школашка оборудовани ца хилар, хьехархой кадраш ца тоъаш хилар, царна йоагІа кийчо ца хилар.

Дукха халонаш нийслу школашта компьютеризаци еш а. Ховш да, из мел лоархІам бола гІулакх да. Вешта вай республике цу гІулакха эша терко тІайохийтац.

ДІахо шийн къамаьлаца С. М. Мовтаева белгалдаьккхар халонаш хиннаяле а цхьайола коталонаш яьхай вай халкъа образоване къахьегамхоша аьнна. Царех лерхІа мегаргья школашка вІашагІъехна къахьегама бригадаш. Боахамашта дика пайда боал дешархоша шоай каникулаш йолча хана колхозашка а совхозашка а къахьегарах. Вешта, школашта а пайдане гІулакх да из. Массехказа кхыча мехка экскурсешка баха ахча даьккхад бераша иштта.

Доклад чакхъяьнначул тІехьагІа лоархІаме къамаьл хилар гулбеннарий. Дийцар школашта хьалхарча даькъе эшачох, йоаржае езача опытах, нийслуча кхоачамбоацарех.

Конференци хиннача зале бар республикерча прессай журналисташ, цун болх дІаязбора телевиденес.

ГІулакх мишта ду шоана

НАХ РАЬЗА БА

Иттех шу хьалха шоашта эша бытовой гІулакхаш дайтара городе Грозне аха безаш хулар Ачхой-Мартановски районерча массе а юрта баха нах. Из аьттув боаца гІулакх хІанз цІентенна дІадаьннад укхазара. Районерча барайтта юртах цхьайттанахьа бахача наха денна эша бытовой гІулакхаш деш мастерскеш ,цехаш я, хІаьта ялх юрта болх беш быта цІеношда. ХІаьта ШаІами-Юртен Ореховен халданза болх беш комплексни приемни пунктай коллективаш я, йоах райбыткомбината директора Умалатов Зайнде. Цул совгІа, районни центрера расписанегІа юртара юрта ухаш, наьха бытовой заказаш кхоачадеш бригадаш а я укхаза.

Йоккха яц райбыткомбината коллектив. Верригa а 190 гаргга саг мара вац укхаза къахьегаш. Уж берригаш а договорни формагІеи йиззача хозрасчетагІеи болх беш ба. Цун болхлоша наьха заказех тег массе а тайпа барзкъаш, чоалханеча бытовой техникана, холодильникашта, телевизорашта, сахьаташта, радиоприемникашта ремонт ю. Райцентре болх беш я быткомбината чуйоагІа легкови автомашинашта ремонт еш йола цех а. Цул совгІа комбината цехий болхлоша хьаю мебель, метташ, юврГІаш, метташта тІатувса кисеш тег, кхыдола гІулакхаш ду.

ШийтталагІча пятилетка цхьаккха шу дІадахийтадац комбината коллективо паччахьалкхен план а тІанйца декхараш а дикка тІеххкхоачаш ца деш. ХІаьта дІадахача шера бахача наха бытовой гІулакхаш дара паччахьалкхен план 108,1 процент кхоачашйир цо. ПланагІа лаьрхІачул совгІа уж дир 44 эзар сома маьха. Дикка тІеххкхоачашъяьй январь бетта залани а.

Дика болх беш ба барзкъаш доахар Ахматова Дунжа, хІамаш тега мотористка Насахова Марем, меттаж деча цеха заведующи Туруев Сулейман, сурташ доахар Бахачиев Сайт - Хьасан, кхы дукхха бараш.

Бахача наха деча бытовой гІулакхий ассортимент шеръяра, шоай районе цхьаккха деш хІама а доацаш лела нах балха тІа дІанийсбара дукха хІама ду укх тІеххьарча шерашка райбыткомбината коллективо. ХІанз цига хьалъяь йоалаш латтача столярни цехе, къахьегаш хургва иттех саг. ВІашагІйоллаш я бархІ сагах латта гІишлонхой бригада. Цар ремонташ ергья бахача наьха квартирашка. цІеношка. Цу бригада коллективо а шера керте 10—15 эзар сом цІена пайда тІабахьаргба комбината коллективана.

Деш дола бытовой гІулакхаш дукхагІа а тайп-тайпара а хилийтара шеръеш я хІанз болх беш йола мастерскеш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Москве хьех шо деша а болх бе а

Реутовски хлопчатобумажни объединене № 101 йолча профессиональни училище

дІакхайкаду 1990—1991 дешара шера кхы тІа дешархой дІаэцилга ер специальносташ Іомае: прядильщица (ПК-100 машинаш тІен электронни управлени йолча БД-200 яхача пневмомеханически машинаш тІен болх бара), ровничница (автоматически устройсташ йолча машинаш тІа ленточницай болх бе а ховш), мотальщица, оператор.

Училище г. Москве центрера 15 минота мара вахa ца езаш я.

Иштта деша дІаэц «Красный текстильщик» яхача Серпуховски хлопчатобумажни объединене № 28 йолча Подмосковни училище а.

Училище кийчбу: хІамаш тегараш (пневматически, пневморапирни ткацки станокаш тІа болх бара), кийчача кІадая дикала тІахьожамхой, кІадашта басар дераш, ленточни ровничнии оборудоване операторaш, прядильщицаш.

Дешара ха 1 шуи 6 бутти, 6 бутт.

Деша а балха а дІаэц 8—10 класс образовани йола 15—30 шу даьнна кхалнах. Дешар совмещенни дешара планагІа хьех. 8—9 класс образовани йолча дешархой йиш хургья производственни дешарца цхьана общеобразовательни школе деша, юкъера образовани хилара дола аттестат а эцаш. Дешархой Іалашбу мах боацача кхозза буача кхачанца, форменни барзкъашца, учебникашца, паргІатача (хІара комнате — шиъша саг) общежитеца, пропискаца.

Дешара ха къахьегама стажа юкъейода. Дешархоша бетта 30—70 сом стипенди нийду, цул совгІа, производственни практика йолча хана даьккхачох 75 процент а. Дийша баьннараштa дІахо деша таро лу. 4-чен, 5-чен, 6-чен разрядий диплом лу, хІаьта, оценкаех 75 процент яраш «пхиаш» яле — «диплом с отличием» лу. Цо бокъо лу юкъерча лаьрххІача дешара заведенешка вступительни экзаменаш а ца луш деша отта. хІаьта, Лакхехьарча дешара заведенешка деша овтта безам бараштa — школа дошо медаль луш чакхъяьккхараштен юкъера лаьрххІа дешара заведени «диплом с отличием» луш чакхъяьккхараштен йолча льготех пайда эца.

Иштта льготни бокъонаш йолаш ба текстильни яйгачен промышленноста Московски ерригсоюзни заочни института производстве болх беше дешаргдолаш деша овттараш а. Цу института филиал хьайиллай «Красный текстильщик» объединене ларда тІа. Вузашкен технинумашкен деша оттара кийчбеш подготовительни курсаш а я объединене. Училище чакхъяьккхараш болх беш хургба базови предприятешка. Царна цига паргІатача кагирхой общежитешка моттигаш лургья. Бетта 250—300 сом алапи хургда.

ХьабоагтІаше болх бе дІаболабала безам болча мехкарий йиш я лакхе вай йийца специальносташ балха моггиге Іомае. Уж цар Іомаергья шин кІирагара кхаь беттага кхаччалца йолча хана.

Училищецка болх беш да музыкальни хьаьша-цІа, ерригa спортивни секцеш чуйоагІа спортзалаш, кружокаш: вокальни, аьхинга хІамаш яра, ло баккхарен хІамаш тегарей, художественни самодеятельноста, театральни студи, и. кх. дІ. а.

Мехкарий, шо хьех Российски Федераце дикагІчарех йолча предприятеша

Набор чакхйоал 1990 шера 17 феврале.

Деша дІаоттара ер документаш эш: бер дира дола тешал, хІаьта 16 шу даьннараштa паспорт (выписка а яь); образовани хилара документ, хІаьта 9-ча е 10-ча классе вагІачун — школера справка, 6 фотокарточка (3х4 см); г. Москве кхаччалца билет эцара эша ахча.

ДІахордар шоана ховргда объединене викалгара **Савчук Евгений Васильевичагара** 10 сахьат даьлча денз 13 сахьат даллалцен 16 сахьат даьлча денз 19 сахьат даллалцен, мукъача деношка а тІехь, укх адресагІа: г. Грозный, «Кавказ» гостиница, 2-гІа этаж, 208-гІа комната. Телефонаш: 22-31-55, 22-17-07.

Дешарен балхен моттиге кхаччалца деша болхараш накъабоах викало.

РАДИО

8 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал етташ.
7.40 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай програмна.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Нохч-ГІалгІай мукъама концерт.
11.15 Халкъа эзделах йола беседа (нохчий меттала).
11.30 Дикал — предприятие кизга (нохчий меттала).
11.45—12.00 Болхлочун уйлаш.
15.15—15.30 Музыка.
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Къамаьл ду районни радиос Грозненски районера передача.
17.31 Шоана, юрта боахама къахьегамхой. Концерт (гІалгІай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 Музыка.
18.40—19.00 «УнахцІено» (нохчий меттала).

9 ФЕВРАЛЬ, ПІАЬРАСКА

7.30 «Юрта Іуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
8.45 «Воаш ду вай. воашта ду вай (гІалгІай меттала).
11.15—12.00 Гаьнарча шерашкара иллеш (нохчий меттала).
15.15 Перестройка публициста бІаргашца (гІалгІай меттала).
15.30 Вай депутаталла кандидаташ (гІалгІай меттала).
15.45—16.00 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.30 Музыка.
18.40—19.00 «Шераш нахи» (нохчий меттала).

10 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—8.45 «Патриот» (нохчий меттала).
10.15 «УнахцІено» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).
10.35 Музыка.
10.40 Сатирически микрофон (гІалгІай меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30—12.00 «Къахьегаме жий вай?».
15.15 Классически мукъама концерт.
15.45 Арендни подряд болх беш я (гІалгІай меттала).
16.00 Боахама расчет — сихдаларастимул.
16.15—17.00 «Кавказа Іуйренаш» яха радиожурнал.
18.00—19.00 «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

11 ФЕВРАЛЬ, КІИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45—8.00 «ГІулакх мишта ду шоана? (гІалгІай меттала).
8.15—9.00 Даькъала дувц шо.
11.30—12.00 КІиранден музыкальни программа.
13.30 Литературни Нохч-ГІалгІайче.
14.00 Реклама.
14.10—14.30 Музыка (нохчий меттала).
15.15—15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
18.00—19.00 «Иллеца доттагІал долчарна» яха концерт.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

6 ФЕВРАЛЬ,

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Сакъердаме старташ.
9.15 — «Васька» яха пхо сери йола художественни фильм. 1-ра сери. (Премьера).
10.20 — «Вай денхараш».
11.05 — «Из хиннад... хиннад...».
11.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
15.30 — Фильм-концерта премьера (Ташкент).
16.00 — Документальни фильм.
16.25 — Ф. Шутбер. Си-бимоль маро № 5 йола симфони.
16.55 — Кердача Зеландех йола кинопрограмма.
17.55 — «Марша лелийла, музыка!».
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — Кагирхой вестник.
19.40 — Мультфильм.
20.00 — 9-гІа студи.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Телезрителаша дехарах. «Ни минуты покоя» яха композитора В. Добрынина кхоллама сайре.
23.45 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 11-гІа класс.
9.05 — Французски мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт Іомбау 2-гІа шу.
10.35, 11.40 — Биологи. 7-гІа класс.
10.55 — Эрудиташтa йола разминка.
12.00 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм, 2-гІа сери.
13.15 — Ритмически гимнастика.
17.00 — Мультфильм.
17.20 — «Братиславские музыкальные торжества» яхача фестивала концерташ. Б. Барток. Оркестра дола концерт.
18.05 — Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.
18.20 — КПСС обкоме партийни вахара хроника.
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Мультфильм.
19.55 — «Даймохк» (нохчий меттала).
20.25 — «Нохчийче — сан сийрда седкъа». Композитор А. Шахбулатов (нохчий меттала).
21.30 — «Семь часов до гибели» яха художественни фильм. (Дуккхьашха).

7 ФЕВРАЛЬ,

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Маьрша лелийла хьо, музыка!».
9.05 — «Васька» яха художественни фильм. 1-рен 2-гІен сереш.
11.25 — «Дунен гонахьа». Альманах.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
13.00 — «СелаІад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
15.35 — Документальни фильм.
16.00 — В. Кандиске выставне.
17.00 — С. Бах. Арии. Концерт.
17.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — «Пульс-90». Вайн экономикех.
19.50 — «Васька» яха художественни фильм. 1.ра сери. (Премьера).
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Белама гонахьа».
23.40 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 9-гІа класс.
9.05 — Немецки мотт. Іомабара 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Іомабара 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Музыка. 5-гІа класс.
11.05 — Вай беш.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 3-гІа сери.
17.05 — Нохч-ГІалгІай ТВ телефильмаш.
18.00 — Юкъара хьашташ а лоархІаш (нохчий меттала).
18.30 — Ха.
19.00 — Информационно-публицистически, программа.
19.40 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.05 — Баскетбол. Р. Корача кубок. МаІанах. ЦСКА — «Босна» (Югослави).
20.40 — «Музыка кара волаш».
21.20 — Киножурнал.
21.30 — «Амуланга» яха художественни фильм. (Духхьашха).
22.45 — Волейбол. Кубок лелаерий кубок. МаІанах «Динамо» (Моск. обл.) — «Мавсиноно» (Итали).

8 ФЕВРАЛЬ,

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Левша» яха ансамбль.
8.55 — «Васька» яха художественни фильм. 2-гІен 3.гІен сереш.
11.25— Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
15.30 — Коталон 45 шу дизара хетадаь документальни фильмаш.
16.20 — Музыкальни сокровищница. Г. Свиридов.
17.10 — Документальни фильмаш.
18.10 — Мультфильм.
18.30 — Ха.
19.00 — «...16 шу даланзеи боккхагІеи».
19.40 — «Васька» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Документальни фильм.
23.10 — Балет, балет.
00.10 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15, 11.05 — Іилма-довзийтара фильм.
8.45, 9.35 — Природоведени. 5-гІа класс.
9.05 — Испански мотт. Іомабу 1-ра шу.
9.55 — Киножурнал.
10.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гІа класс.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 4-гІа сери.
13.35 — Ритмически гимнастика.
17.05 — Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.
17.25 — Аренден из дегІаахара хьали» (гІалгІай меттала).
17.40 — «Ваш ход, директор» яха Грознера передача.
18.00 — «ГІишлош — цІаrІа е», ШоллагІа передача.
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Хоамаш, реклама.
19.50 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.05 — Хоккей. СССР чемпионат. «Спартак» — «Химик».
21.00 — А. Шнитке. Камерни оркестра йола трио-соната.
21.30 — «Фруза» яха художественни фильм.

9 ФЕВРАЛЬ,

ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильмаш.
9.00 — «Васька» яха художественни фильм. 3-гІа сери.
10.15 — Туркмене музыкальни фольклор.
10.45 — «...16 шу даланзеи боккхагІеи».
11.30 — «Даха, Лаьтта!».
12.30 — Ха.
15.30 — Документальни фильм.
15.55 — Концерт.
16.40 — «Взрывы будут в пять» яха художественни фильм. (ЧССР, 1985 ш.). (Духхьашха).
17.45 — Философски беседаш. Эрсий философи вай хан.
18.30 — Ха.
19.00 — Иллеш дІаоал Дунен халкъашта юкъерча конкурсай лауреата Д. Хворостовске.
19.45 — «Васька» яха художественни фильм. 3-гІа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.55 — «Взгляд» яха программа.
23.45 — Ден лув-кхера. Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
00.00 — «Приморский бульвар» яха художественни фильм. 1-реи 2-гІеи сереш.
02.05 — «Как поживаете» яха РСФСР заслуженни артиста Е. Петросяна моноспектакль.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15, 11.05 — Іилма-довзийтара фильм.
8.45, 9.35 — Природоведени. 2-гІа класс.
9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-ра шу.
9.55 — Киножурнал.
10.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гІа класс.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 5-гІа сери.
17.10 — Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.
17.30 — Юртара унахцІено лораярах. Передаче дакъалоацаш ва халкъа депутаталла кандидат В. Г. Киндаров.
17.50 — Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.
18.00 — «Со хоржe...». Къамаьл ду халкъа депутаталла кандидаташа.
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Хоамаш, реклама.
19.50 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.05 — Хоккей СССР чемпионат. «Динамо» (Москва)— «Крылья Советов».
21.15 — «Советский патриот» яха киножурнал.
21.0 — «Подарок в полночь» яха художественни фильм. (Болгари 1984 ш.) 1-реи 2-гІеи сереш. (Премьера).

10 ФЕВРАЛЬ,

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Фильм-концерт.
9.25 — Вай беш.
9.55 — Сага институт.
10.55 — Хьайбай дунен тІа.
11.55 — «Борис Пастернак». Вай бІаь шу дузаш.
13.00 — Коталон 45 дузаш. «Время выбрало нас» яха пхи сери йола художественни фильм. 1-реи 2-гІеи сереш.
15.20 — Таиланд: традицеши вай хан.
15.50 — Дезала экран. «Уроки французского» яха художественни фильм.
17.30 — «СелаІад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
18.55 — Зрителаша дехарах. «Как украсть миллион» яха художественни фильм. (США). 1966 ш.). 1-реи 2-гІеи сереш.
21.00 — Ха.
21.30 — Телезрителa спутник.
21.45 — Илли ала вай, доттагІий.
22.35 — С. Лем. «Бутерброд» яха телеспектакль. (Премьера).
00.25 — Ден лув-кхера. Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
00.40 — «Сердца четырех» яха художественни фильм.
02.10 — «Аншлаг. Аншлаг».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Первый рейс» яха художественни фильм.
9.30 — Мультфильмаш.
9.45 — «Челюскинцы» яха художественни фильм. 1.ра сери.
10.50 — Союзни республикай кинопублицистика. «И голос наш услышит мир» яхача документальни фильма премьера. 30-чен 40-чен шерашкарча йоазонхой трагически кхелах. (Киев).
11.40 — «Тхоца де, оаха санна де, оахачул динагІа де». ГДР-ра передача.
12.40 — «Юрмала-90». Регионални этап. Минскера передача.
14.00 — Документальни фильм.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — «Депутатий гІулакхаш». Передаче дакъалоац халкъа депутаталла кандидаташа.
17.45 — Оаша дехарах. Иллеш дІаоал И. Гелгоевс (нохчий меттала).
18.15 — «Комсий гайдолг». Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.
18.30 — Ха.
19.00 — Массанена йола педагогика.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Шун... тІех ха яьннаяле».
21.00 — «Виват, Россия!» яха передача.
21.40 — Документальни фильм.
22.40 — «Джаза седкъий». Д. Брауни О. Лундстрема кулгалду оркестри.
23.50 — «Бийсанара сеанс». «Безамах йола баллада». Киноконцерт.
00.20 — «Шествие золотых зверей» яха художественни фильм. (Духхьашха).

11 ФЕВРАЛЬ,

КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — «Спортлото» тираж.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхенна гІулакх деш.
11.00 — Іуйрийнара сакъердаме программа.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Музыкальни киоск.
13.35 — Коталон 45 шу дузаш. «Время выбрало нас» яха художественни фильм. 3-гІа сери.
14.05 — «Лаьтта — вай юкъара цІа» яха фотоконкурс.
14.10 — УнахцІено.
14.55 — «Баллада». Фильм-концерт.
15.45 — «Юрта сахьат».
16.45 — «Диц ма далийталахь илли». Боккхийчарна а бераштa а.
17.00 — «Марафон-15» яха берий информационно - публицистически программа.
19.00 — «Россини Версале». Концертни программа.
19.55 — Зрителаша дехарах. «Противостояние» яха пхи сери йола художественни фильм. 1-ра сери.
21.00 — 7 ди.
22.00 — Даимленах йола уйлаш.
22.15 — П. И. Чайковске ерригa симфонеш. № 4 йола симфони.
23.10 — «Уж бовзийтар Юрмалас». Музыкальни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.20 — Мультфильм.
8.35 — Фильм-концерт.
9.15 — Документальни фильм.
9.40 — «Челюскинцы» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
10.45 — Контакт.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Мультфильм.
12.50 — «ГІалай мехка». Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.
13.00 — «Агропром: дІаоттареи дегІаахареи резерваш» (нохчий меттала).
13.30 — Хашагульгов Мухьмада кхоллама оагІонаш. Литературни передача (гІалгІай меттала).
14.00 — Фильм-концерт.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — Киносерпантин. 1-ра дакъа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Киносерпантин. 2-гІа дакъа.
21.00 — 7 ди.
22.00 — Киносерпантин. 3-гІа дакъа. «У гангстеров другие правила и игры» яха «Деррик» яхача серера художественни фильм. (ФРГ, 1989 ш.). Премьера.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктохама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75. 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка

СФ05026. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 343.